

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

**NOVI MEDIJI U KONTEKSTU TEORIJE KULTURNOG IMPERIJALIZMA
EDWARDA SAIDA**

-magistarski rad-

Kandidat:

Isaković Dženita

Broj indeksa: 434 II-S

Mentor:

doc.dr. Bakić Sarina

SARAJEVO, Maj 2021

2021

Isaković Dženita

Novi mediji u kontekstu teorije kulturnog imperijalizma
Edwarda Saïda

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXLIX

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

**NOVI MEDIJI U KONTEKSTU TEORIJE KULTURNOG
IMPERIJALIZMA EDWARDA SAIDA**
-magistarski rad-

Kandidat:

Isaković Dženita

Broj indeksa: 434 II-S

Mentor:

doc.dr.Bakić Sarina

SARAJEVO, mart 2022.

SUMMARY

An indisputable fact that by emergence and development of new digital media, appeared also new understanding and comprehension of culture itself and art. New media technology brought with them big changes not just only on media, but also on cultural and artistic field, and left a big and an indelible trace on the overall social role. Radio, internet, video-games, CD, DVD, and all of the “modernized” devices changed real cultural values such as books, press, newspapers, and it was they who became part of everyday life which changed way of “production”, information and its distribution, and by that also its decoding. Emergence and exploitation of new media started big discussion in the mean of promotion and valorization of culture and art. Studies showed that younger population “favors” the most film and music, which become greatly part of mass culture, while cultural – artistic, and informatively- political content are long time ago marginalized.

Culture should be an “overall process” in which meanings and definitions are socially constructed and historically transformed, by which literature and art, are only privileged ways of social communication. (**Williams**)

And indeed, cultural imperialism, and cultural hegemony have bad influence on society.

SAŽETAK

Neosporna činjenica da nastankom i pojavljivanjem novih (digitalnih) medija se pojavilo i novo shvatanje i razumijevanje same kulture i umjetnosti. Nove medijske tehnologije sa sobom su donijele i velike promjene ne samo na medijskom, nego i kulturnom i umjetničkom planu, te su ostavili veliki i neizbrisiv trag na cjelokupnoj društvenoj ulozi. Radio, televizije, video – igre, CD rom, ... I svi “moderizovani” uređaji su zamijenili prave kulturne vrijednosti poput knjige, štampe, novina, i upravo su one postale dio svakodnevnog života koji je zamjenio način “proizvodnje”, informacija i njihovu distribuciju, a samim tim i njihovo dekodiranje. Pojava i eksploatacija novih medija pokrenula je veliku raspravu u smislu promocije i valorizacije kulture i umjetnosti. Istraživanja su pokazala da mlađa populacija stanovništva najviše “favorizuje” film i muziku, koja je uveliko postala dio masovne kulture, dok su kulturno – umjetnički, i informativno – politički sadržaji odavno ostali na margini.

Kultura treba da bude “cjelokupni proces” u kojem su značenja i definicije društveno konstruirani i historijski transformirani, pri čemu književnost i umjetnost, su jedine privilegovane vrste društvene komunikacije. (Williams)

I zaista kulturni imperijalizam i kulturna hegemonija imaju loš uticaj i puno negativnih efekata na društvo.

SADRŽAJ:

UVOD	8
1. TEORIJSKE OSNOVE RADA	9
2. METODOLOŠKI OKVIR RADA	12
2.1. <i>Problem i predmet istraživanja</i>	12
2.2.1. <i>Naučni ciljevi rada</i>	12
2.2.2. <i>Društveni ciljevi rada</i>	13
2.3. <i>Sistem hipoteza</i>	13
2.3.1. <i>Glavna hipoteza</i>	13
2.3.2. <i>Posebne (razrađujuće hipoteze)</i>	13
2.3.3. <i>Indikatori: mediji, novi mediji, kultura, imperijalizam, kulturni imperijalizam, hegemonija.</i>	14
2.4. <i>Metode istraživanja</i>	14
2.4.1. <i>Metoda analize sadržaja</i>	14
2.4.2. <i>Historijska metoda</i>	14
3. KULTURA NEKAD I DANAS	15
3.1. <i>Kulturalni studij u Britaniji</i>	17
3.2. <i>Popularna kultura i reklame / u kontekstu medija</i>	18
3.3. <i>Opće razumijevanje nacionalne kulture</i>	20
3.4. <i>Postmoderno shvatanje kulture</i>	22
3.5. <i>Kulturni integritet imperije</i>	23
4. GLAVNE POSTAVKE TEORIJE KULTURNOG IMPERIJALIZMA E. SAIDA	26
4.1. <i>Shvatanje kulturnog imperijalizma prema Edwardu Saidu</i>	26
4.3. <i>Kako Džejn Ostin shvata kulturni imperijalizam</i>	29
4.4. <i>Medijski imperijalizam kao posljedica kulturnog imperijalizma</i>	30
5. NOVI MEDIJI KAO GLAVNO ORUĐE KULTURALNOG IMPERIJALIZMA	33
5.1. <i>Šta su zapravo novi mediji?</i>	33
5.2. <i>Osnove medijske znanosti</i>	34
5.3. <i>Komparacija starih i novih medija</i>	34
5.4. <i>Pregled najvažnijih događaja za razvoj medija</i>	35
5.5. <i>Teorija medijskog haosa, gubitak knjige kao temelja pisane kulture</i>	37
5.5.1 <i>Knjiga kao temelj pisane kulture</i>	37
6. MEDIJSKA KULTURA U SLUŽBI MEDIJSKOG IMPERIJALIZMA DANAS?	40
6.1. <i>Najznačajniji Marcuseov spis romana?</i>	40
6.2. <i>Umbertovo shvatanje kulture kao komunikacije?</i>	41

6.3. Komunikacijsko i medijsko djelovanje prema Habermasu?.....	43
6.4. Razmatranje pojma “Kulturna hegemonija “ (Gramsci) ?.....	45
6.5. Ponovni povratak hegemoniji.....	47
6.6. Moć i vlasništvo medija /manipulacija medija.....	48
7. MEDIJI, FAKTORI ŠKOLSKE INTEGRACIJE?	53
8. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	56
9. BIBLIOGRAFIJA.....	59

UVOD

Sama struktura rada je veoma sažeta i koncizna zbog samog razumijevanja iste, te od esencijalne važnosti i kroz rad ćemo pokušati približiti zapravo benefite, posljedice i samu učestalost novih medija, koja je njihova funkcija te na kraju krajeva kako utiče na cjelokupni društveni sistem i djelovanje. Dat' ćemo neke opće – teorijske definicije i aspekte koje se odnose na nove medije kroz razne autore, dok s druge strane kulturni imperijalizam će biti najviše baziran i prikazan kroz interpretaciju autora Edwarda Saida.

Znamo da zaista mediji su postala naša svakodnevna pojava, gdje smo postali njihovi "pratioci" bilo da nam je to samovoljno ili "prinudno" dato. Pojam novih medija je sa sobom donio i nova pravila i shvaćanje kulture i umjetnosti, i cjelokupna društvena scena je zaista zbunjena čemu ustvari vjerovati i kako dalje se ponašati.

Da li je zapadna kultura uveliko povezana s kulturnim imperijalizmom? Kulturni imperijalizam kao vojna akcija, formalna politika, nešto pogrdno, te sama kulturna hegemonija nije dobar pokazatelj kulture? Da li je medijski imperijalizam posljedica kulturnog imperijalizma? Zaista su samo od nekih pitanja koje iziskuje ova tema bilo kroz teoretske izjave ili pak na kraju krajeva i diskusije koje izaziva.

Kako **Noam Chomski** kaže: " Uticaj masovnih medija i njihovih vlasnika na javno mijenje i društvenu zbilju je toliko jak da dovodi u pitanje i demokratsku narav samog sistema. Zato svaka kritika društva koja se danas može i mora uputiti kreće od medija, ali ne od medija kao sistema javnog informisanja s ciljem raspršivanja istinitih informacija i obrazovanja jer oni danas skoro i ne postoje već od kritike modernih medija koji su postali svojevrsna ideologija ili još radikalnije religija, medija koji su postali " mjera svih stvari", onih koji jesu da jesu i onih koji nisu da nisu". (Noam Chomski).

Po njemu mediji imaju presudnu ulogu u sistemu indoktrinacije, zajedno sa obrazovnim ustanovama, sistem indoktrinacija jest taj koji nas uči kako se trebamo ponašati, i kako misliti.

Napravit ćemo komparaciju kulture nekad i danas, te nešto više reći o britanskoj studiji kulture i teoriji Althussera o hegemoniji. Važnost britanske i engleske kulture kao posebno shvaćanje i analiza koja se izučava? Kako ćemo kroz sam rad uvidjeti da su mediji zaista postali prvi na ljestvici, objasniti ćemo kako Edward Said i ostali teoretičari gledaju na kulturu, kulturni imperijalizam pa na kraju krajeva i spona između kulturnog i medijskog shvaćanja istog.¹

---

¹ <https://mvinfo.hr/knjiga/2800/mediji-propaganda-i-sistem> (Chomski)

1. TEORIJSKE OSNOVE RADA

Novi mediji i digitalna tehnologija izazvali su u proteklom st. velike promjene u komunikacijskom polju društva. Autor poput Krotz-a govori o medijizaciji društva i analiziranju društveno – kulturnog, organizacijsko – institucijalnog i komunikacijskog djelovanja, stavljajući ga u ravan s globalizacijom i individualizacijom.

Valja istaći da problem nije više šta mediji čine učeniku (traditional approach), već i na problem šta učenik čini medijima (uses and gratifications approach). U tom okviru zanimljiva su istraživanja koja medijski učinak proučavaju kao rezultantu reakcije između medija i učenika (interactional approach). (Rodek, 2007a).

Kako Marshall Mc Luhan kaže : " Medij je zapravo "aparat" prijenosa informacija, te cjelokupni ljudski svijet je uključen u medijski sistem i na neki način sklon je njegovoj adaptaciji. Također, on iznosi činjenicu da su mediji povezani sa institucionalnim sistemom gdje se uspostavlja komunikacija i organiziranost te uvodi potpuna društvena dominantnost".

Interpretativnost McLuhanove dominantne pouke ili misli The Medium is Message zanemaruje dimenziju naše misaone konstrukcije i pojam samopouzdanja koje se prvobitno odnosi na medije koji posjeduju osviješteno mišljenje, te će se na ona uvijek vraćati na početak da bi se u centralno područje stavljalo preispitivanje ili rasčlanjivanje medijske dimenzije misaonih posredovanja.

Poruka ili pouka McLuhanovog mišljenja jeste poveznica koja se isključivo odnosi na filozofiju medija koja utiče na funkcionalnost posredovanja medija u svijetu, ali da se ne zanemari niti da ostane na marginama ni poruka medija (jezička, gramatička, logička misao koju iziskuje Philosophy of Media is The Message).

Dok kasnije izučavajući kulturu i njeno shvatanje koje se razvilo u Evropi u 18 st. i početkom 19 st. zapravo to shvatanje odražavalo je nejednakost i hegemoniju tj. prevlast jedne kulture nad drugom.

Kulturni imperijalizam je najbolje pojašnjen kroz Saidovu interpretaciju shvatanja istog, poveznica koju najčešće koristi jeste zapadna kultura s oblikovanim imperijalizmom. Zapadnjačka misao je ostavila veliki trag na kulturnu konstrukciju kolonijalnog svijeta i na taj način dala svoje stavove o kulturnoj periferiji. Otkrivajući velike tragove u instrumentalizaciji kulture, Said daje specifičan prinos teorijskom razumijevanju razvoja i njegovih osobina. (Edward Said).

Kako ovaj autor misli imperijalizam je nedvojbeno moćna snaga u ekonomskim, vojnim i političkim odnosima, snaga koja podređuje nedovoljno razvijene i nerazvijene, ali ne prihvata “jezik gigantizma i apokalipse “ koji predskazuje njegov kraj. On ne odobrava taj apsolutni, deterministički tip rasuđivanja koji je povezan s svjetskim kapitalističkim sistemom, imperijalizmom i siromaštvom, strukturom ovisnosti. (Edward Said)

POJMOVI:

MEDIJI – su pojam koji karakterizira složenost javnog informisanja, a podrazumijeva rasprostranjenost vijesti i informacija te audio – vizuelnih sadržaja s ciljem zabave, svih slojeva društva. Mediji se podvode pod definiciju sredstava masovnog komuniciranja, jer komunikacija omogućava povezanu reakciju ljudi koja je u osnovi svih društvenih pojava.(Cerović, 2017:7).

NOVI MEDIJI – su najrasprostranjenije sredstvo komunikacije danas, predstavlja zapravo spoj tehnoloških i komunikacijskih platformi koja iziskuje mogućnost interakcije u društvu. Interaktivnost, inovativnost i konvergencija su ključni aspekti i pojmovi koje najbolje objašnjavaju medije.

KULTURA – cjelokupni način života bilo da se radi o materijalnoj, intelektualnoj ili pak duhovnoj sferi življenja. Mreža zajedničkih kulturnih značenja u kojoj se održavaju odnosi između različitih aspekata kulturacije. **Williams** naglašava kako je potrebno promatrati kulturalni proces kao jednu cjelovitost, pri čemu bi tekstualna analiza medijskih proizvoda, obuhvatala zapravo analizu institucija i društvenih strukturalizacija koje su njen krajnji produkt. Analiza kulture predstavlja proučavanje odnosa između elemenata u načinu života u cjelini, pri čemu se nastoji otkriti priroda organizacije koja sačinjava kompleks ovih odnosa. (Said, 2002:10).

IMPERIJALIZAM – označava praksu, teoriju i stav dominantnog metropolskog centra koji vlada udaljenim teritorijama, kolonijalizam je uvijek posljedica imperijalizma, predstavlja naseobine na udaljenoj teritoriji. Ni jedan ni drugi pojam ne predstavljaju čin pukog nagomilavanja i prisvajanja, i jednog i drugog pokreću moćne ideološke formacije u koje spadaju ideje da pojedine teritorije i narod zahtjevaju da budu pokorene, kao i oblici znanja vezanih za dominaciju : vokabular klasične devetnaestovjekovne imperijalne kulture iskazane inferiornim ili pokorenim rasama potčinjenih naroda, zavisnost, ekspanziju i naravno autoritarizam. (Said,2002 :49).

KULTURNI IMPERIJALIZAM -Ronald John kulturni imperijalizam definiše na način : Kulturni imperijalizam se bazira na formiranje i održivost odnosa koji posjeduju neravnopravnost među državama te uspješnije zajednice imaju uveliku prevlast i određene beneficije. Naime, John je i mišljenja da kulturni imperijalizam označava jedan vid propagiranja kulturnih vrijednosti, naravno opet se u prvi plan stavljaju " moćne zajednice " koje na jednu ruku određuju ponašanje, kulturu i sve što se odnosi na funkcionisanje jednog društva . To je kako i on sam kaže zapravo kulturna hegemonija koja je u današnjem svijetu veoma aktualna.

HEGEMONIJA – grč. Hegemon "vođa" odnosi se na dominaciju ili prevlast jedne države, etnije u organizaciji ili sličnim činiocima na području politike, vojske i ostalog.²

---

² <https://hr.wikipedia.org/wiki/Hegemonija> (preuzeto, 05.03.)

2. METODOLOŠKI OKVIR RADA

2.1. Problem i predmet istraživanja

Glavni problem ovog istraživanja jesu novi mediji i propitivanje njihove kulturne dominacije u kontestu re-čitanja teorija Edwarda Saida o kulturnom imperijalizmu. Edward Said kaže: “Imperijalizam označava teoriju i praksu i stav metropolskog centra koji vlada udaljenim teritorijama, predstavlja naseobine a naseobine u ovom kontekstu su cyber prostori koji dominiraju savremenim kulturnim horizontom”. (Edward Said).

Otud se javlja primjer hegemonije ili prevlasti gdje određene uticajne države izvoze svoje proizvode poput filma, muzike i ostalih vrijednosti u druge zemlje i promiču svoje vrijednosti naročito putem društvenih mreža, a koje mogu na neki način da promijene lokalnu autentičnu kulturu i imati štetne uticaje na autohtone vrijednosti, norme, kulturu. Novi mediji nam se sve više nameću ili stavljaju u prvi plan, primorani smo da ih koristimo i zadovoljavamo svoje autentične potrebe.

Ovaj rad ima za cilj da obrazloži dominaciju novih medija na današnjem univerzalnom horizontu cjelokupne civilizacije oslanjajući se na već pomenutu teoriju Saida o kulturnom imperijalizmu s aspekta današnjeg razvoja i dominacije informacijsko – komunikacijskih tehnologija. U okviru kulture u radu ćemo se osloniti i na medijski imperijalizam koji je zapravo posljedica kulturnog imperijalizma gdje postoji povezanost medijske dominacije tj. procesa hegemonije.

A kulturnu hegemoniju najbolje pojašnjava Gramsci, ističući proizvodnju pristanka, gdje kroz rad možemo uvidjeti kako pozitivne tako i negativne strane kulture i novih medija, te kako su mediji uveliko postali svakodnevnicom sastavni dio života, dok prave kulturne vrijednosti su ostavljene na margini.

2.2. Naučni i društveni ciljevi rada

2.2.1. Naučni ciljevi rada

- Naučni cilj istraživanja jeste samo razumijevanje pojma kulture, medijske kulture, kulturnog imperijalizma i određenih kultura u odnosu na druge.
- Kontekstualizacija teorija Edwarda Saida.

- Razumijevanje filozofije medija koja ide u smjeru: Šta filozofija ima od promišljanja savremenih masmedija pa onda i medija? A drugi smjer je: Otkriva li promišljanje medija novu svijest o zapostavljenim uticajima tehnologija i medija na oblikovanja filozofijskih pristupa u raznim vremenima?

2.2.2. Društveni ciljevi rada

- Društveni cilj ovog magistarskog rada jeste doprinos izučavanja kulturnog imperijalizma s aspekta medijske kulture odnosno kulture novih medija,
- shvatanje pravih kulturalnih vrijednosti koje se polako “ gube”,
- razumijevanje komunikacijskog i medijskog djelovanja,
- komparacija medijskog i kulturnog imperijalizma na društvo,
- edukovati javnost o novim mediji, šta donose sa sobom, a šta nam zauzvrat uzimaju.

2.3. Sistem hipoteza

2.3.1. Glavna hipoteza

Kulturna dominacija novih medija je danas najprisutnija dominacija u sferi globalnog kulturnog savremenog horizonta.

2.3.2. Posebne (razrađujuće hipoteze)

- H1: Kulturna hegemonija novih medija u velikoj mjeri ugrožava autentične lokalne kulture.
- H2: Dominacija se u kontekstu medija najviše izražava putem popularne kulture i reklama.
- H3: Popularna kultura i reklame koriste specifičan jezik koji podupire tezu o savremenom kulturnom imperijalizmu.

2.3.3. Indikatori: mediji, novi mediji, kultura, imperijalizam, kulturni imperijalizam, hegemonija.

2.4. Metode istraživanja

U ovom radu ću koristiti.

2.4.1. Metoda analize sadržaja

2.4.2. Historijska metoda

Ove dvije metode su neosporne za ovaj rad, te stoga nijedna druga metoda i tehnika nije nužna za pojašnjenje iste.

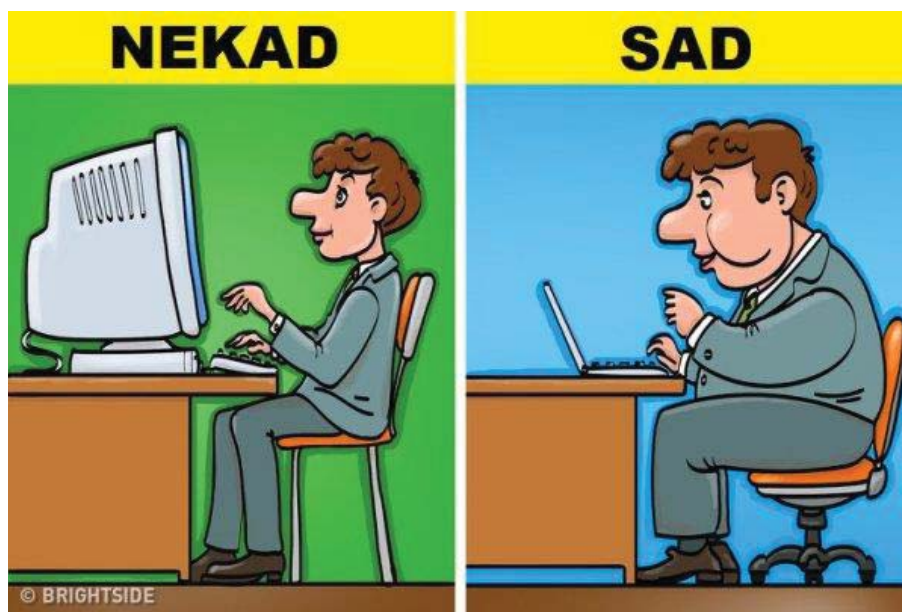
3. KULTURA NEKAD I DANAS

Slika. Br.1. Prikaz kulturnih vrijednosti

Sam temelj kulture leži u tradiciji, jer ona predstavlja skup narodnih običaja, ponašanja, usvajanja novih znanja i vještina koje se odnose na jedan narod ili zajednicu. Samim tim što je prisutna ta kulturna hegemonija među civilizacijama i društvom, Pjer Burdije je odlučio da razdvoji dvije osnovne podjele kulture: niska kultura i visoka kultura. On smatra da pojam visoke kulture je najlakše definisati kao kulturu namijenjenu visoko rangiranim društvima, upravo zbog posjedovanja veće imovine i svote kapitala, naravno ovdje se misli na kulturni kapital istovremeno. Kulturni kapital se nužno povezuje s Burdjeom jer je on i njegov osnivač i njegov stav jeste da kulturni kapital obuhvata određeni sloj društva i imovine koja ekonomski nije dobro raspoređena, te su posljedica usljed koje nastaje slojeviti društveni prizor : otjelovljeni, objektivni i institucionalni.

Dok s druge strane, niskom kulturom se naziva svaki tzv. Niži radnički sloj društva koji se pripisuje narodnim masama, Pjer Burdije vjeruje da je on također, nisko vrednovan i oskrnavljen.

Slika. Br. 2. Prikaz kulture nekad i danas

Kultura je pojam koji opisuje odnos komunikacije, naracije i na kraju krajeva reprezentativnosti jednog naroda koji sa ostalim faktorima koje posjeduje društvo (ekonomija, politika, društveni odnosi) treba biti bitna stavka svakog društva, društvenog sistema i same zajednice. Kako Metju Arnold ističe " Kultura je posjedovanje ili bitan faktor jer ona u suštinskom smislu treba da označava skup svih mišljenja i nauke koja se nalaze u sklopu svakog društva (akcent stavljen na prave iskonske vrijednosti) jer na taj način dolazi do diferencijacije ".

Objavljivanje imperijalizma Edvarda Saida se desilo 1978 god. te je on 5 god. kasnije počeo da bilježi ideje koje se odnose na kulturu i imperiju. On je u svojim spisima na neki način htio da napravi sponu tj. da odredi retoričke figure koje se uveliko odnose na spise "tajanstvenog istoka" kao da pobije stereotipe prema afričkom kineskom i indijskom umu, predstava o tome kako se primitivnim ili varvarskim narodima donosi civilizacija, uznemirujuće poznate ideje o šibanju i smrtnoj kazni ili trajnom kažnjavanju koje je potrebno primijeniti na njih zbog neadekvatnog ponašanja, oni nisu kao mi, zaslužuju gospodarenje nad sobom.

Kako dalje Said kaže u Orijentalizmu se glavna borba vodi oko tla, njegovog posjedovanja, samog obrađivanja, određivanja njegove budućnosti tj. nasljeđivanja, koja je izazivala diskusiju decenijama i dan danas izaziva, jer dosta nesuglasica, ubistava, ratova i svih loših ishoda nastaje upravo iz nedogovorene raspodjele zemljišta.

Moć da se pripovijeda, odnosno moć da se spriječi nastanak i pojava drugih pripovijesti, veoma je važna za kulturu i imperijalizam, jer tu leže velike emancipatorske i prosvjetiteljske priče koje su pokrenute u kolonijalnom periodu.

3.1. Kulturalni studij u Britaniji

Kulturalni studij u Britaniji (eng. Cultural studies) je disciplina koja se bavi proučavanjem i istraživanjem kulturnog života i njene svakodnevnice uključujući i političke faktore. Richard Hoggart se smatra začetnikom istih, 1960. je bio njihov početak, te su shodno tome kasnije i bila raširena na ostala mjesta širom svijeta. Hoggarta je 1969 god. naslijedio ili nastavio gdje je on stao Stuart Hall, te su se bavili raznim oblicima marksizma i filozofijom medija te ekonomsko-političkom disciplinom. Iako i dalje imaju veliku ulogu i važe za bitne teoretske naučnike, 1980 god. ipak polako gube ugled i značaj koju su dotad imali u punom sjaju.

Što se tiče poslijeratne Britanske kulture u kojoj se po nekima gubi klasna podjela, u kojoj su modernost i amerikanizacija popularne kulture predstavljale znak budućnosti. Britanski kulturalni studij zaista ima velike historijske činjenice, u kojoj revitalizacija kapitalističke i industrijske proizvodnje jedna od osnovnih slika “ nove “ Britanije. Interesovanja za britansku popularnu kulturu pojavila se u raznim oblastima, a posebno oduševljene je pokazala Nezavisna grupa za kulturu, stil i modernizaciju koja nije uveliko bila prisutna u ovoj zemlji.

Bitno je istaći da kulturalni studij igra veliku ulogu u savremenom sociološkom smislu, te da je značajno povezan sa birminghanskom školom i skupa čine jednu cjelokupnu sliku kulture. Antonio Gramsci je smatram jednim od glavnih oslonaca istih. Zajednička tačka sociologije, politike i britanskih kulturalnih studija gdje je na čelu Gramsci jeste uvelika povezanost i njen kajnji ishod jeste da pomoću kulturno-komunikacijske veze uspostavi ekonomsko-političko djelovanje u društvu. Kako Burdije u svom habitusu kaže sklop sistema, mišljenja, djelovanja oblika rada utiče na kulturalni studij i na područje koje ono u suštini označava i proučava (interdisciplinarno-multidiskurzivna i sinkretična) područja.

Kako dalje During iznosi svoje mišljenje “Kulturalni studiji su se iz Britanije proširili na razna mjesta i različite forme. Svaka nacija ima svoju naraciju tj. različito i drgačije mšljenje, dlovanje, kulturu, ophođenje prema istim stvarima, te shodno tome nastaju i raznolike kozmopolitske uloge i intelektualni putokazi koji se baziraju na određenu kulturnu skupinu u društvu.

Culler daje kasnije svoju definiciju Kulturalnih studija i najbolje ih pojašnjava na način da su to studiji koji žele da objasne sami smisao kulture, njeno funkcionisanje i djelovanje u današnjem savremenom svijetu, te kako se formiraju i prepoznaju određene grupacije i njihova raznolikost u odnosu na druge zajednice i njihove moći koje posjeduju u državi. Neosporna činjenica jeste neodvojivost pitanja kulture i koncepta identiteta, pa su to dvije nužno povezane stavke iz kojih na kraju dobijemo kompleksnu hibridnu tvorbu. U centru samih Kulturalnih studija stoji društveno-kulturna pokretljivost koja se želi oduprijeti zastupljenoj globalnoj spoznaji, koja je unatoč svemu povezana prvobitno s neoliberalnim kapitalnim vezama.

Klase putem kulturalizma su definisane kao kulturalni sistem koji je privržen marksističko-ekonomskom preodređenošću, naravno i u proizvodnom sektoru koji je neizostavan u svemu ovome. Louis Althusser je mišljenja da se iz svog ovog nabrojanog javlja ideološki akt, jer je ideologija po njegovom mišljenju percepcija shvatanja slike ili načina tj. stila življenja, koji je određen po nekim parametrima, a to u isti mah pobija sliku shvatanja materijalnog djelovanja. Dalje Althusser smatra da ideologija utiče na društveni sloj i odnos u društvu, gdje individue pokušavaju napraviti konceptualizaciju i sliku o načinu svog funkcionisanja i prilagođavajući sebi egzistencije koje su potrebne za isto. Althusserov doprinos po mišljenju autora Duda jeste pri Kulturalnim studijama kulturna praksa koja se odnosi prema njegovom mišljenju na političko-društvenu konstrukciju pokušavajući otkriti logičku misao koju izbjegavaju reći ostaloj masi, a što zapravo leži u ideološkoj strukturi koju ona obuhvata.

3.2. Popularna kultura i reklame / u kontekstu medija

Popularna politika je fenomen koji se “proslavio” u 20 st. Pojavu popularne politike čine dva neizostavna procesa ili faktora:

- a) Proces integracije predindustrijskih zajednica u savremene nacije,
- b) Neprekidno poboljšanje u produktivnosti ljudskog rada.

Zaista je mnogo znanstvenika i teoretičara koji se bave fenomenom i istraživanjem popularne kulture, te s toga je teško dati općeprihvaćenu definiciju iste. Ali s druge strane znamo da je prihvaćena od mnoštva ljudi, i predstavlja nešto što je upotrebljivo bilo da se kupuje, sluša, čita i u njemu neograničeno uživa.

Popularna politika je nešto što predstavlja komercijalnu i ideološku manipulaciju kapitalističkih kulturnih industrija, i poprilično često udaljava ljude od angažmana unutar “stvarne” politike. (John Storey, 2002:53).

U knjizi Kulturalni populizam (Cultural Populizam) Mc Guigan kaže kulturalni pluralizam se definiše kao nešto što su studenti stvorili smatrajući da su rutine ljudi, te njihova analitika i politika puno bitniji od kulture s velikim K. Mc Guigan tvrdi da je zaista fokus popularne kulture isključivo usmjeren na potrošačko djelovanje i nekritičko veličanje popularnog iz kojeg je nastala “kriza kvalitetnog rasuđivanja”. Šta je dobro, a šta loše više ne postoji, ta kriterij je “odstranjen”, a krivac je postmodernistička nesigurnost kojoj je pomogla, kriveći da je nama nametnuto nešto što ne želimo ili smo primorani da koristimo.

Npr. U literaturi predstavnik popularne kulture je tzv. trivijalna književnost (eng. pulp fiction), npr. romani Danielle Steel (kao predstavnika iste književnosti). Dok npr. Popularna kultura što se tiče muzičkog ukusa drugačija je u Britaniji a pak drugačije u Hrvatskoj. U Hrvatskoj je predstavnik popularne kulture na muzičkoj sceni Toni Cetinski, dok u Britaniji John Lennon.

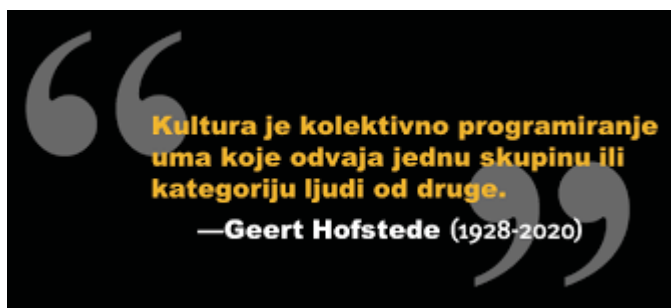
Belakovo mišljenje ili definisanje reklama jeste da su reklame sastavnice našeg svakodnevnog života, a njihov zadatak jeste da gledaocu pošalju poruku o proizvodu, trendu koji je najviše tražen u društvenom svijetu a pritom da je poprilično dostupan svima nama. Prilikom reklama Belak kaže da se dolazi lakše do dostupnosti kupaca, gdje nam se nude i sortiraju proizvodi različitih vrsta, samim tim i konkurencija postaje veća a proizvodnja bolja, radi zadovoljenja naših želja i prohtjeva.

Neosporna činjenica jeste da putem medija dostupnost reklama postaje sve veća te Mc Luhanova definicija nam postaje jasnija jer je njegovo mišljenje da mediji koji gledaoci izaberu jasno utiču na reklamni status i samu njenu završnicu ili finalni feedback koji se na kraju postigne. Danas su sve više aktualni i popularni razni brendovi koji se prate i slijede, uzimaju, troše i sl. a koji su nam prikazani upravo putem medija u obliku reklamnog sadržaja, te samim tim čovjek htio ili ne tj. primoranošću ili dobrom voljom biva i pada pod uticaj i metodu zavođenja koja ga “mami” da u mnoštvu svega i svačega nađe nešto za sebe i ne odupre se svom unutaršnjem egoističkom stavu, samo iz razloga što je požuda za nečim što je možda idealno predstavljeno pobijedila njega samog. Sama ta ideologija zavođenja je stara decenijama i decenijama, ali naravno da sad je još više došla do izražaja jer se javio i taj industrijski sektor i reklamna industrija sa svim svojim fazama, faktorima i uticajima na narodne društvene mase po mišljenju S. Alića.

Reklama predstavlja estetski i kulturalni pogled kao. Npr. Lijepo zapakovan artikl u celofan u kojem se nalazi primjerice capuccino je predstavljen kao primjer estetskog izgleda, dok za drugi dio publike ili drugom sektoru on označava sredstvo profita, zarade i komercijalnog odnosa.

Autor Williamson je stava i mišljenja da se reklame ne trebaju bazirati samo na kvaliteti kojoj šalju široj publici, već da predstavljaju nama konzumentima i širu sliku o određenim proizvodima na realan i iskren način bez velikog ideološkog predstavljanja i neke nerealne činjenice o istom. Znamo da je osnovni primarni cilj reklama povezan upravo sa komercijalnim dijelom, ali bit svega toga jeste da taj materijalni dio proizvoda, artikla... pretvorimo ili bar pokušamo pretvoriti da pređe u nekoj mjeri ako nije moguće upotpunosti u nešto veće i značajnije za nas same a i šire. U današnjem savremenom svijetu dolazi do razvijene vrijednosti gdje npr. (cvijet poprima simboliču sliku ljubavi, poštovanja prema partneru, znak pažnje pa nekad i srestvo pomirenja u svađi).

3.3. Opće razumijevanje nacionalne kulture

Nacionalna kultura predstavlja skup pretpostavki, vjerovanja i vrijednosti koje dijele pripadnici jedne nacionalne zajednice koji određuju njihovo razumijevanje svijeta te ponašanje u njemu. Ona predstavlja mentalno programiranje, obrazac mišljenja, način osjećanja i djelovanja koje svaka osoba stekne u djetinjstvu i primjenjuje čitav život. (Hofstede, 2001).

Nacionalna kultura pod kolonijalnom dominacijom postaje osuđena na tajnovitost, dok se kasnije svodi na niz automatskih navika, izvjesnog naslijeđa u oblačenju i nekoliko razbijenih institucija. Napredak nacionalne svijesti među ljudima modifikuje i daje preciznost književnim iskazima starosjedilačkih intelektualaca gdje sada pisac progresivno stiče naviku da se obraća sopstvenom narodu. Taj proces se naziva književnošću bitke, jer ona poziva čitav narod da se bori za opstanak nacije dajući joj formu i bezgraničenost, predstavljajući slobodu koja je izražena pojmovima vremena i prostora. Nacionalna kultura predstavlja rezultantu spoljašnjih i unutrašnjih napetosti koje se očituju u jednom društvu kao cjelini ali isto tako i na pojedinačnom nivou. Nacija nije samo stanje kulture ona je usput i neprestano obnavljanje, borba za nacionalno postojanje je ta koja je pokretač kulture. Nacija prikuplja različite elemente koje su same po sebi nezamjenjive te pružaju validnost, život i stvaralačku moć. Česta greška

koju je teško opravdati jeste pokušaj da se pronađu kulturni izrazi i da se starosjedilačkoj kulturi daju nove vrijednosti u okviru kolonijalne dominacije. Starosjedioci koji su puni zebnje za kulturu svoje zemlje i koji žele da joj pruže univerzalnu dimenziju ne trebaju se bazirati samo na jednom principu ili djelovanju da bi se njihov zadatak okončao (Kulturalni studij i drugo).

Pod pojmom nacionalne kulture podrazumijevamo prije svega način, stil, življenje jedne određene nacije, skupine koje posjeduju svoju kulturu, običaje, tradiciju, mišljenje i sve ostalo što čini jednu naciju nacijom, a koja je karakteristična samo za to podneblje. Npr. svaka nacija ima svoju kulturu koja se razlikuje od ostalih bilo da je tradicionalno naslijeđena ili da je usvojena nekim novim pravilima ili zakonima koja je donesena za sve članove iste. Da bi jedna nacionalna kultura, a prije svega i sama nacija opstala potrebno je zajedništvo, poštivanje iste, te ne zaboravljanje svojih korijena unatoč tome što smo izloženi raznim svakojakim bombardovanjem sa svih strana, posebice s Zapada gdje nam se sve i svašta "nameće" samo da bi pripadali savremenom današnjem funkcionisanju, pa je čovjek često izgubljen gdje zapravo pripada i čemu da se prilagodi i u biti kako da funkcioniše jer izlazi iz okvira svog naroda, nacije i svega ostalog.

U dekolonizirajućoj kulturi Edvard Said smatra da se javljaju tri velike promjene ili reformatorska oblika koje su podijeljene u analitičke svrhe. Prva predstavlja zahtjev da se historija jedne zajednice sagleda cjelovito, suvislo i ukupno. Kod Benedikta Andersona ova pojava je povezana sa tzv. Štamparskim kapitalizmom koji je jeziku dao novu čvrstinu, stvorivši ispod latinskog jedno zajedničko polje ramjene i saobraćanja. Koncept nacionalnog jezika je ključna stvar, ali bez nacionalne kulture, bez epske poezije, romana i drame jezik ostaje trom, nacionalna kultura je tu da organizuje i sačuva sjećanje zajednice, kao da su u afričkim pripovijestima o otporu oživljavanja rani porazi. Nacionalna kultura ponovo dolazi da naseli stare predjele putem ponovo uspostavljenog starog načina života putem junaka i junakinja, novih podviga, nacionalna kultura oblikuje izraz i osjećaj ponosa ali i prkosa, a ovi potom grade oslonac partija nacionalne nezavisnosti. Lokalne pripovijesti porobljenih, autobiografije duhovnih vođa, zatvorski memoari oblikuju protivtežu monumentalnim historijama zapadnih sila, zvaničnim diskursima i i svevidećem tobože naučnom dostignuću. Npr. u Egiptu historijski roman Girgija Zajadana po prvi put izosi na vidjelo posebno arapsku pripovijest (u stilu Valtera Skota).

U drugoj temi se razmišlja o ideji da otpor nije nikakav puki odgovor imperijalizmu, već protivteža prema načinu na koji se pomalo shvata čitava ljudska historija. Naročito je važno uvidjeti da se ova alternativna koncepcija u mnogo štošta temelji na rješavanju prepreka prema raznim kulturama. Ruždijev roman Djeca ponoći je idealno djelo, utemeljeno na oslobodilačkoj imaginaciji nezavisnosti, uz sve njene nevidljive protivrječnosti i zakonitosti. Svjesno nastojanje da se prodre u diskurs Zapada i Evrope, da se s njim pomiješa i izobliča da se na vidnu tačku iznesu marginalizovane, prigušene ili zaboravljene historije .

Treća je tema onaj vidljivi otpor prema separatističkom nacionalizmu, i priklanjanje jednom cjelovitom shvatanju ljudske zajednice i oslobođenja. U današnje vrijeme rasprave o nacionalizmu Trećeg svijeta rastu i po obimu i po interesovanju a to je jednim dijelom zbog toga što ovo ponovno izravnavanje i izranjanje nacionalizma kod mnogih učenjaka na Zapadu oživljava neka anahrona gledišta, npr. za Elija Kedurija nezapadni nacionalizam je pokudna pojava, negativna reakcija na već dokazanu kulturu i društvenu inferiornost, oponašanje zapadnjačkog političkog ponašanja koje nisu ništa dobro donijele.

3.4. Postmoderno shvatanje kulture

Prvi koji je uveo u proučavanje pojma postmodernizma i postmodernog stanja jeste Lyotard, polovicom XX st. Lyotard postmodernizam opisuje kao stanje ili proces koji se bazira na potpunom kritikovanju istine, identiteta te kazivanja koja su se odnosila na modernost, od filozofskih naučavanja preko umjetnosti, kulture i na kraju same historijske znanosti.

Dok je u užem smislu pojam postmodernizma objasnio putem postmodernog romana koji je ujedno i produkt mišljenja i sugestije na postmodernizam. A u širem smislu po Lyotarovom mišljenju postmodernizam je shvaćen kao problem koji je nastao jer nisu ispunjena sva očekivanja koje je trebalo ponuditi prosvjetiteljstvo, gdje je nužno bilo odcijepiti nas od njih, subjektivne stavove od objektivnih, znanost od nekih nemoralnih radnji koje su bile bazirane pogrešnim vrijednostima. Kako se kaže u Krležinom leksikografu postmodernizam je proces koji je svoju bazu osnovao na modernizmu i modernističkom poimanju svijeta.

Postmoderni mainstream ili normativni kulturalni studij, institucionalna su te kulturna forma koja učestvuje u (post) liberalnim modifikacijama, njihova “postdiscipliniranost” korespondira sa postmodernim liberalnim politikama identiteta, koje zahtijevaju “fleksibilne” moduse znanja. Postmoderno shvatanje je kritika specifičnih, historijski određeni oblika liberizma koji se ne iskazuju putem legitimizacije kasnog kapitalizma. Kasni kapitalizam je zasnovan na javno

organizovanoj reprodukciji kolektivne radne snage, te traži nove vidove liberizma da bi obrnuo slijed hegemonije, vidljive i anatihegemonijske postratne ere. (Časopis za kritiku i umjetnost kulture, Tuzla, 2003).

Za iskonsko shvatanje kulture povezujemo čovjekovo postmodernističko shvatanje, ključno se nadovezujući za teološki pristup filozofskog stava. Glavni teoretiča koji je povezan sa ovom mišlju jeste Lyotard i Derrida, koji smatraju da cijeli društveni sistem da bi funkcionisao treba biti zasnovan na nekim spoznajno – teorijskim, etičkim i kulturološkim saznanjima i promišljanjima. Ali unapređenjem tehnoloških dostignuća, javljaju se i različite postmodernističke sfere, ali svakako u centralnom području stoji jezička konfiguracija, koja je poveznica i sredstvo komunikacijskog kanala.

Dok s druge strane teoretičar Jameson postmodernističko shvatanje kulture i sam pojam postmoderne koja se bazira i nastaje kao produkt samog moderne, koji e uveliko prožima kroz sve kuturološke proizvodne sektore i kspitalistički se uspješno na njoj “gradi”. On za razliku od većine teoretičara koji proučavaju ovu oblast ima nešto drugačiji stav i mišljenje,, gdje sam pojam povezuje sa idntitetom i nekim totalističkim usponima a znamo da se totalitaristički sistem odnosi na jednu državu koja ima potpunu vlast da vlada određenim posjedima bez ikakve zabrane, te se kasnije nastanjuju ideološki ciljevi koji su nastali kao baza na političkom opusu.

3.5. Kulturni integritet imperije

Sve do polovine devetnaestog vijeka, u francuskoj kulturi nije nikako bilo pandana u ovom vidu lake ali i poduprte trgovine između Mansfield parka (romana i imanja) i prekomorskih teritorija. I prije Napoleona je opsežna francuska revolucija bila puna ideja, putovanja, rasprava i razmišljanja o neevropskom svijetu. Francuska stoga pokazuje donekle, hirovito, sporadično i sasvim sigurno, ograničeno i specijalizovano književno i kulturno zanimanje za predjele u koje odlaze trgovci, naučnici, misionari ili vojnici, i gdje na Istoku ili Americi susreću svoje britanske parnjake. Nije teško izvesti pogrešne zaključke o francuskoj kulturi, te je stoga potrebno zabilježiti niz razlika između Francuske i Engleske. Ipak Francuski prekomorski interesi se doista pojavljuju u kulturi, i to u dvije do tri usko specijalizovane vrste diskursa.

Npr. Jedan primjer jeste Napoleonova ikonička figura (kao u Igoovoj pjesmi Lui) koji otjelovljuje francuski romantičarski duh u tuđini, ne toliko duh osvajača (što je on u Egiptu sasvim izvjesno bio), koliko jedno mračno i melodramično prisustvo čija je ličnost samo maska preko koje seznose neke misli. Lukač je pronicljivo primijetio kako se golemi uticaj Napoleonovog uspona prelio na romaneskne junake francuske i ruske književnosti, početkom

devetnaestog vijeka Napoleon Korzikanac također nosi egzotičnu auru. Moć kojom se čak i u svakodnevnom životu predstavlja svijet iznad granica metropole dolazi od moći imperijalnog društva, jer ona zadobija diskurzivnu formu koja „sirove“ ili primitivne podatke preuređuje ili preoblikuje u lokalne konvencije evropskog narativnog ili formalnog iskaza, ipak kako je to u slučaju Francuske- u sistematiku poretka različitih disciplina. Ali sve te konvencije nisu ni bile obavezne da ubijede ili zadovolje „domorodačku“ publiku Afrike, Indije ili islamskog svijeta, doduše u nekim najuticajnijim slučajevima one ipak jedu bile uslovljene ćutanjem urođenika. Skoro svi su bili ubijeđeni da stoje naspram „primitivnog čovjeka“ naspram ljudskog roda iz vremena prahistorije, naspram društva koja još uvijek žive u osvitu vremena. Značajna knjiga Brajana Strita Divljak u književnosti pokazuje kako su ti stavovi u akademskoj i narodnoj književnosti prikazani kao istinski. A takvo gledište išlo je naporedo sa nevjerovatnom ekspanzijom evropske moći i bogatstva, političke snage i vjerom da je Evropa od Boga izabran kontinent.

Sve kulture teže da o stranim kulturama stvore predstave koje će im omogućiti da njima bolje ovladaju ili da ih kontroliraju. A opet ne stvaraju sve kulture predstave o stranim kulturama, niti njima vladaju ili na kakav sporedni način kontrolišu.

Dok s druge strane niže vrste nemaju ništa da kažu, niti imaju pravo mišljenja i iskazivanja svog stava, u jednu ruku dok se Engleska proširuje, njena kultura u drugu ruku se postepeno i djelimično mijenja i posstaje kultura koja se temelji na inddustrijalizaciji od kuće i zaštićenoj slobodnoj trgovini u inostranstvu. Status crnaca ozakonjen je „vječnim Parlamentarnim Aktom“ tako da ne postoji nikakva realna mogućnost da čovjek samom sebi pomogne, nema mogućnosti za korak na više ili čak za bilo kakav bolji položaj od potpunog ropstva (iako se Karlajl protivi ropstvu). Druga stvar koju treba primijetiti sa Karlajlovim spisima jeste da mu stav nije nikako prikriven, mutan ili ezoteričan. Šta misli o crnoj rasi odmah iskreno kaže bez okljevanja i kad govori o nekim prijetnjama i kaznama koje namjerava da dodjeli. Karlajl govori jezikom totalne opštosti, jezikom usidrenim u nepokolebljive nedvojbenosti oko suštine rase, naroda i kultura, dakle u vezi sa svim onim što ne iziskuje velika objašnjenja pošto je dosta toga njegovoj publici poznato. On se britanskoj metropoli obraća riječima lingua franca: jezik opšti, razumljiv, jezik tako golemog društvenog autoriteta, lako dostupan svima koji se obraćaju naciji, ali i o onima koji o naciji govore. Takav lingua franca smješten u Engleskoj žiži ili centru dešavanja kojima gospodari njena moć, a to je svijet prosvjetljen idejama i kulturom Engleske, svijet što ostaje plodan zahvaljujući stavovima njenih moralnih učitelja i zakonodavaca.

Za mišljenje, umjetnost, književnost i drugi kulturni diskurs ova istovjetnost i kruženja nisu ni u kom slučaju bila prepreka za nešto veće. Ta ključna istina nužno se uvijek mora iznova i iznova obnavljati, jedino šta se tu ne mijenja jeste hijerarhijski odnos između metropole i prekomorja, odnos između bijelog muškarca Evropljanina-Zapadnjaka- Hrščana i svih onih naroda koji se geografsko i moralno naseljavaju u ove dijelove Zemlje. U svim drugim slučajevima dozvoljena je najnevjerovatnija iznijansiranost i to na objema stranama ovog odnosa, tako da se krajnji ishod ogleda u činjenici da se identiteti oba pola osnažuju čak i kad varijacije na astrani Zapada rastu. Kad je već postavljena osnovna tema imperijalizma- kao npr. kod Karlajla koji stvari pokazuje vrlo otvoreno bez prekrivanja ičega, oko imperijalizma se onda po srodnosti okuplja najrazličitije mnoštvo saglasnih ali i zanimljivih verzija kulture, od kojih svaka ima vlastite nijanse, užitke i formalne karakteristike. Pred današnjim kritičarem kulture stoji problem kako da ih sve spoji u jednu cjelinu što je veoma kompleksan i složen zadatak.

4. GLAVNE POSTAVKE TEORIJE KULTURNOG IMPERIJALIZMA E. SAIDA

4.1. Shvatanje kulturnog imperijalizma prema Edwardu Saidu

Kako E. Said kaže kultura po njegovom mišljenju označava vještinu, deskripciju i komunikaciju, koje stoje u jednoj mjeri sa nezavisnim ekonomski, političkim i društvenim oblicima, gdje treba krajnji ishod da bude obostrano zadovoljstvo. Tu naravno spada i široko narodno predanje o dalekim dijelovima svijeta ali i stručno znanje u disciplinama kao što su etnografija, filologija, sociologija i historija književnosti. Said kaže da današnji mnogi kritičari pišu o pripovjednoj prozi a malo pažnje posvećuju njenom položaju u historiji i svijetu imperije. Nacije upravo jesu naracije, pripovijesti. Moć da se pripovijeda, odnosno moć da se spriječi nastanak i pojava drugih pripovijesti, veoma je važna za kulturu i imperijalizam, ona konstituše jednu od najvažnijih spona između kulture i imperijalizma. I što je najbitije velike emancipatorske i prosvjetitejske priče pokrenule su narode u kolonijalnom svijetu da ustanu i zbače imperijanu potlačenost u isti mah ove priče su uzdrmale mnoge Evropljane i Amerikance, kao i same protagoniste, te su i oni počeli da se bore za nove priče o jednakosti i ljudskoj zajednici.

Drugo shvatanje E.Saida je gotovo neprimjetno, kultura je koncept koji uključuje pročišćenje i uzvišeni element tj.skladište znanja i mišljenja svakog društva ali izvlačeći maximum iz istog. Kulturni imperijalizam prati kruta pravila intelektualnog i moralnog ponašanja, suprotstavljena persvizmu koji donekle stoji u vezi sa liberalnim filozofijama, poput multikulturalizma i hibridnosti. U nekada kolonizovanom svijetu ovaj je povratak proizveo mnoštvo različitih vjerskih i nacionalističkih fundamentalizama. U tom drugom smislu kultura je neka vrsta pozornice na kojoj se različiti politički i ideološki ciljevi uzajamno podstiču. Daleko od spokojnog carstva apolonske učtivosti, kultura može biti čak i bojno polje na kojem se ciljevi objelodanjuju i međusobno nadmeću. Ti ciljevi jasno pokazuju da se npr. od američkih, francuskih ili indijskih studenata, koji su naučeni da najprije čitaju svoje nacionalne klasike, očekuju da se cijeni njihova nacija i tradicija te nema velika kritička upućenost k njima.

Otuda dolazi primjer novih medija gdje moćna država izvozi svoje proizvode (muziku, film, umjetnost) u druge zelje promičući svoje vrijednosti, naročito putem društvenih mreža, a koje na kraju mogu da utiču na lokalnu autentičnu kulturu i imati štetne uticaje na autohtone vrijednosti, normu i kulturu.

Jedan od važnih pokazatelja kako se nejednakost i nepravda “moćnog” društva javljaju u imperijalnoj kulturi dao je historičar D. K. Fieldhaus: “Osnovu imperijalnog autoriteta činio je mentalni stav kolonizatora. Prihvatanje tuđe počinjenosti – bilo kroz pozitivan osjećaj zajedničkog interesa sa matičnom državom, bila kroz nemogućnost da se prihvati neko drugo rješenje – produžavalo je život imperije “.

Šta povezuje ispunjenje nacionalnih ciljeva sa općom nacionalnom kulturom? Mnogi teoretičari i intelektualci pokušavaju da razdijele ove dvije cjeline, veliki dio pažnje posvećuju autonomnim predmetima , npr.viktorijanskom romanu iz perioda industrijske revolucionarne faze, francuskoj kolonijalnoj politici u Africi. Svim nacionalno određenim kulturama se javlja težnja za suverenitet i težnju da se vlada i gospodari. Kulture nikako nisu unitarne, monolitne ili autonomne već svojsveno različite. Uticaj prošlosti na kulturne stavove sadašnjosti znatno je važniji od same prošlosti, jer stare podjele na kolonizatore i kolonizovane javile su se u formi današnjeg odnosa Sjevera i Juga, koji traži potrebu za odbranom, a kasnije i razna retorička i ideološka promišljanja . Dok druga grupa teoretičara smatra da retrospektivno promišljanje imperijalizma u postkolonijalnom periodu daje bolja pojašnjenja i razumijevanje današnjeg stanja u novoformiranim nezavisnim državama.

4.2. Povezanost kulturnog s modernim imperijalizmom Edward Said

Način promjene svijeta od vremena Kondra i Dikensa imao je velikog uticaja na metropolske Evropljane i Amerikance koji se danas uveliko bore te suočavaju sa populacijom ne – bijelih doseljenika u svojim redovima, ali i sa impresijom novoopunomoćenih glasova koji imaju prohtjeve da se priča o njihovom postojanju. Ti glasovi i te ideje uveliko postoje, sve zahvaljujući globalizovanom procesu kojeg je pokrenuo moderni imperijalizam. Pokušati odbaciti ili staviti po strani taj odnos Zapada i Istoka , tu međuzavisnost i povezanost kultura u kojoj su kolonizatori i kolonizovani živjeli udruženi u zajedničke snage i međusobno se borili putem projekcije i suparničkih geografija i historije - znači predvidjeti ono suštinsko u svijetu prošlog st. (Edward Said, 2002:23).

Masovni mediji su fakt koji se uveliko bazira na kulturnim dešavanjima. U današnjem svijetu je nezamislivo da zamislimo neku zajednicu, državu ili pak društvo a da ne postoji uključenost medija i medijskih sadržaja koji su povezani sa kulturnim načelima i ishodima istih. Dok loše masovne medije nužno uvijek povezujemo za manje urbane sredine, jer je njihova dostupnost i praćenost tu znatno manja od elitnih populacija. Jer većinom u manjim sredinama je nedostatak ili lošijeg stručnog kadra, žurnalista, javnoj televiziji koja je nekvalitetnija i nerazvijenija, manjku finansijske raspoloživosti. U dobro razvijenijim zemljama uveliko je razvijena i više kultura, zastupljenost globalnih trendova na tržištu, izražena komercijalizacija gdje puno lakše doći do sredstava za proizvodnju i kapitala, gdje se masovni mediji donekle vezuju i za globalno stanovništvo namećući svoju popularnu kulturnu uključenost, raznolikost i manifestacija ranih umjetničkih, književnih sadržaja npr. u visoko razvijenijim država neosporan ishod da je i sve pa tako i kultura na zavidnijem položaju u odnosu na zemlje u razvoju.

Postoji li medijski imperijalizam?

Medijski imperijalizam se bazira na kulturnom imperijalizmu, jer se i kultura manifestuje na neki način putem medija. Ali isto tako možemo reći kako medijski imperijalizm često može biti dodijeljen i usvojen na pogrešan način tako što će zemlje Zapadne Evrope da nam nametnu neke stvari da radimo mimo naše volje i želje kako bi bili dio njihovog društvenog sistema. Sve veća je dostupnost tog sadržaja bilo da nam je dodijeljena putem filmova, serija, umjetnosti.. koju smo usvojili bez da razmišljamo o posljedicama koje će se na nas odraziti, sve više je zastupljena ta folk kultura tj. neki spoj kiča i šunda, manje vrijednih stvari dok su neke umjetničke vrijednosti ostale na margini.

Boyd Barrot je istakao kako se medijski imperijalizam može povezati i s masovnom kulturom gdje je njen krajnji cilj i ishod da pokuša uništiti sve kvalitete, estetsku i moralnu stranu pravih iskonskih vrednota koje treba da su visoko cijenjene u društvenoj zajednici .

4.3. Kako Džejn Ostin shvata kulturni imperijalizam

Liberal kakav je bio Džon Stjuart Mill umio je da kaže : “ Sveta dužnost civilizovanih nacija, jednih prema drugima, s obzirom na njihovu nezavisnost i nacionalnost, nije povezaivanje sa onima za koje su nacionalnost i nezavisnost sasvim izvjesno zlo ili u najboljem slučaju sumnjivo dobro.“ (Džon Stjuart Mill).

Gotovo svi kolonijalni obrasci počinju o pretpostavkama koje se osvrću o nazadnosti urođenika i njihovoj opštoj nedoraslosti da postanu samostalni, jednaki te podobni. Naravno da glavni faktor rane evropske kulture nije izazvao imperijalizam 19 st. te za probleme bivšeg kolonizovanog svijeta ne treba kriviti upravo Evropu. Ali znamo da evropska kultura predstavljala samu sebe na način da je odobravalala svoju vlastitu sklonost, povezivajući sa imperijalnom vladavinom nad dalekim predjelima. Mill je smatrao da Indiji nikad ne treba dati nezavisnost. Ostinova kako kaže u njeno vrijeme Britanci su bili veoma prisutni u karipskoj oblasti i Južnoj Americi, a naročito u Brazilu i Argentini. Njena teorija i zaključak da svaki i najusamljeniji grad Engleske mora izdržavati od prekomorskih teritorija. U vrijeme Ostinove, britanski kolonijalni posjedi nisu bili tek “ zabiti” misleći na posjede Antilskim i Livordskim ostrvima, već su predstavljali najvažniju pozornicu englesko – francuskog prostora. U nekom smislu Antigva je nalik Londonu ili Portsmutu, ambijent ne tako privlačan kao seosko imanje Mansfield park, u kom se proizvode dobra za sve i svakoga, početkom 19 st. svaki britanski čovjek je koristio i trošio šećer ali istovremeno imanje – koje posjeduje i vodi jedna mala grupa aristokrata i vlastele. Ostinova smatra da svi trebaju da imaju ista prava i prevlasti te svim ljudima koji nisu previše zgriješili da vrati udobnost, a sa ostalima da prekine priču. (Said, 2002:183).

Ideja o zavisnim rasama i teritorijama zastupali su ne samo ministri unutarnjih poslova, kolonijalne birokrate i vojni stratezi, nego i pronicljivi čitaoci romana koji su obrazovanje stekli u prefinjenim porukama moralnog preispitivanja, književnom uravnotežavanju i stilskoj dotjeranosti. Kod Džejn Ostin postoji jedan paradoks, svi dokaaži govore u prilog činjenici da čak i rutinskom držanju robova na zapadnoindijskim plantažama šećera ima nečeg vrlo okrutnog. I sve što znamo o Ostinovoj i njenom sistemu vrijednosti stoji u suprotnosti sa

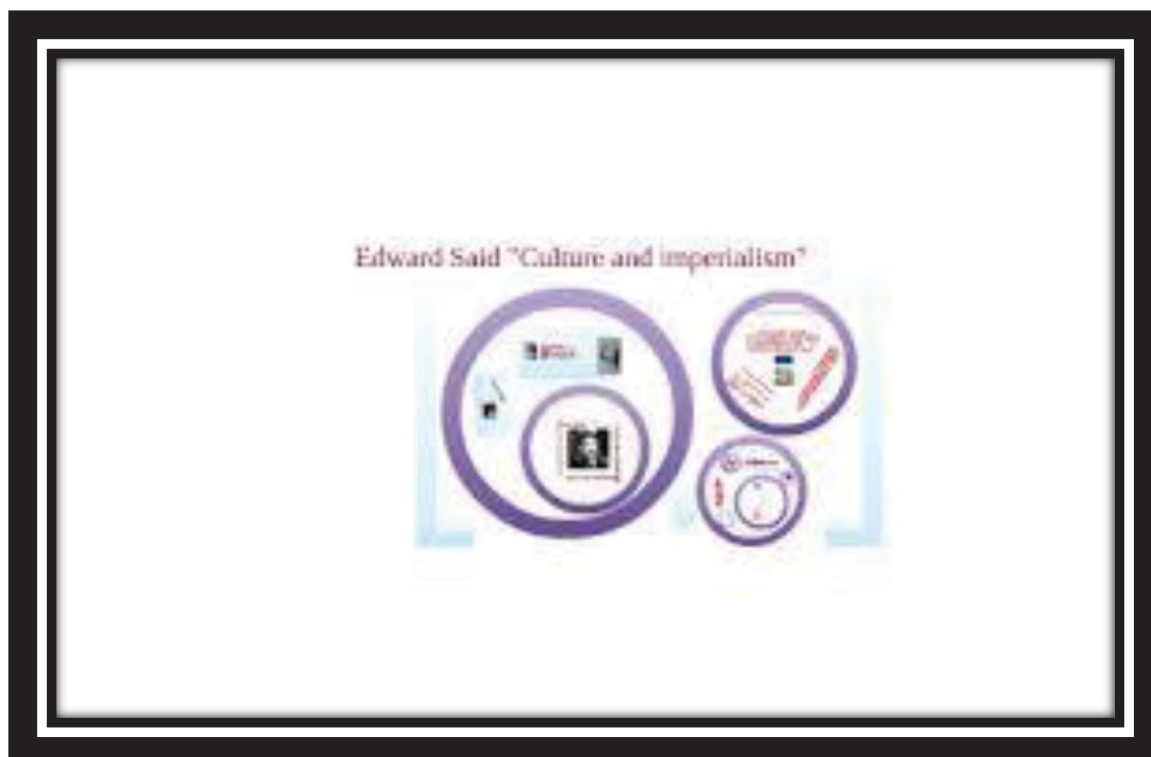
okrutnošću robovlasništva. Jer bilo bi čudno da Ostinova prema robovlasništvu zauzme stav vatrenog abolicioniste ili tek oslobođenog roba. (Said, 2002:191).

4.4. Medijski imperijalizam kao posljedica kulturnog imperijalizma

Pojam imperijalizma je nastao 1960 god. a njegova definicija jeste da opiše način kojim se pravi diferencijacija među državama, civilizacijama tj.hegemonijsko stanje (prevlast moćnije nad slabijom državom). Kasnije se može definisati kao pomjeranje granica kulture, gdje nam je dato nešto slijepo da pratimo zbog toga što su tako „ naredile“ neke više zemlje. Možemo reći da se kulturni imperijalizam često koristi u pežurativnom smislu putem vojne reforme, različitih stavova, pokretanja akcije u vidu vojnih fikcija gdje je krajnji ishod poguban za njegovu zajednicu.

Navest ćemo primjer kulturnog imperijalizma na način da neke „snažnije“ i bogatije zemlje pružaju svoja umjetnička djela, filmove... podrazumijevajući da ih prihvatimo objeručke, one tako dobivaju na značaju i vrijednosti, a kultura i pravila manje snažni zemalja gubi svoju autotohnost.

Je li to imperijalizam?

Ni imperijalizam ni kolonijalizam ne predstavljaju čin pukog nagomilavanja i prisvajanja. I jednog i drugog podržavaju, a možda čak i pokreću moćne ideološke formacije – u koje spadaju ideje da pojedine teritorije i narodi zahtjevaju i preklinju da budu pokoreni kao i oblici znanja vezani za dominaciju: vokabular klasične devetnaestovjekovne imperijalne kulture obiluje riječima i konceptima poput “inferiorne” ili “pokorene” rase potčinjenih naroda.

Za ekspanziju zapadnih imperija očigledno su od velikog značaja bile zarada i nada u još veću, o čemu već stoljećima jasno svjedoče razne proizvedene stvari u zavisnosti od njihovih kulturoloških činjenica. A šta je onda to što povezuje ispunjenje nacionalnih imperijalnih ciljeva i opštu nacionalnu kulturu? Današnji intelektualni i akademski diskurs pokušava da ih razdvoji: naučnici su uglavnom stručnjaci, a status ekspertize dozvoljava da se veliki dio pažnje posveti prilično autonomnim predmetima npr. viktorijanskom romanu iz perioda industrijske revolucije francuskoj kolonijalnoj politici u sjevernoj Africi. Kako se 20 st. bliži kraju, gotova u svim državama niče sve jasnija svijest o nitima među kulturama, o podjelama i razlikama koje nam omogućavaju ne samo jednu kulturu razlikujemo od druge, već i da uvidimo u kojoj mjeri su kulture zapravo vještačke, ljudskom rukom sačinjena zdanja autoriteta i sudjelovanja, dobroćudne u onom što uključuju, pripadaju i potvrđuju.

Vjerovatnoća je velika da u svim nacionalnim kulturama postoji težnja ka suverenitetu i želja da se vlada i gospodari. Francuska, britanska, indijska kultura su tu istovjetne. A opet paradoksalno tome, smo sada više nego ikad ranije svjesni kako su historijska i kulturna iskustva poprilično hibridna, kako uzimaju učešća u mnogim često protivrječnim iskustvima i područjima, kako prelaze nacionalne granice, kako prkose policijskom dejstvu jednostavne dogme i glasnog patriotizma. Kulture nikako nisu unitarne, monolitne i autonomne, već više “stranih” elemenata, različitosti i razlika prihvataju nego što svjesno odbacuju.

Ko u današnjoj Indiji ili Alžiru sa sigurnošću može razdvojiti britansku ili francusku komponentu prošlosti od sadašnjeg stanja stvari, i ko u Britaniji ili Francuskoj može da ocrta jasan krug oko britanskog Londona ili francuskog Pariza, krug koji će isključiti uticaj Indije i Alžira na ova dva imperijalna grada? Kulture su raznovrsne i svako područje ima nešto karakteristično za sebe, te stoga apsurdno je to mijenjati ili na bilo koji način uticati da se dese neke reforme značajnije. Kroz imperije su se mijenjale i kulture, kulturološko shvatanje i viđenje svijeta, svako na svoj način sve do mjere dok se nije uključio hegemonijski aspekt shvatanja istog. Kultura u svakoj državi, zajednici, društvu pa i kod samog pojedinca treba da bude nešto što se čuva, gaji i održava, ne daje tako lako i ne dopusta ni za kakve materijalne

koristi i dobiti da drugome, da upravlja njome, mijenja njene korijene ili da manipuliše na ovaj ili onaj način s nama.

Javljujući se imperijalistički pristup znatno se i pojavio veći hegemonijski stav tj. prevlast da se državnom moći bilo da se radi o većem posjedovanju novca, kapitala ili pak drugog nekog oblika snažne države su zauzele stav da mogu da upravljaju manje moćnim državama te na taj način da “kroje” kako žele i šta žele, bez da iko može da izvrši bilo kakav način ili bilo kakvu vrstu pobunjeničkog ishoda.

5. NOVI MEDIJI KAO GLAVNO ORUĐE KULTURALNOG IMPERIJALIZMA

5.1. Šta su zapravo novi mediji?

Novi mediji su sredstvo prenošenja informacija i komunikacije među ljudima, i napredak tehnološke revolucionarne osnove koja je omogućila dosta toga narodnoj masi. Možemo također, itaži da novi mediji su zasnovani na digitalnoj platformi, te njihova svrha jeste dostupnost e platforme, i ostalih tehnoloških pomagala koja su prisutna u današnjem savremenom svijetu.

Četiri faze razvoja medija su:

1. Osnovni (ljudski) medij- prva faza informacija kao potreba ljudi putem ljudskog djelovanja.
2. Sekundarni medij- nadopuna ili nadomještaj na prvu osnovnu fazu, ali u jednu ruku i zamjena jer je već došlo do pronalaska pismenih tragova, upotrebe štampe i štampaće mašine.
3. Elektronska upotreba medija- nezamisliv dio društva jer se odnosi na potrebnu elektroniku od mobitela pa do projektora.
4. Digitalni mediji = u ovu skupinu spada upotreba i pronalazak kompjutera, multimedija, e- maila, World Wide Web i dr. (Emina K. Isaković, 2006: 20-21).

Upravo 21. st. je otpočelo sa digitalnim tzv. novim medijima koji razvijaju nove oblike te forme komuniciranja primjerene novim tehničkim mogućnostima koje su postignute upravo na bazi razvoja elektronskih medija. (Emina K. Isaković, 2006:61).

Novi mediji su u 21 st. Postali sve veći i zapaženiji „alat“ za prijenos od pošiljaoca do primaoca, samim tim i olakšanje dosta toga kako pojedincu tako i zajednici. Ali gledano s druge tačke gledišta, da mogu imati i negativan ishod ili konotaciju ako se koriste u pogrešnom smjeru. Znamo i svjedoci smo da su novi mediji danas uveliko uznapredovali kao nikad te da se pojavljuju u i multimedijском obliku (gdje dolazi do spoja tradicionalnih i ovih medija) neophodna su poveznica jedno s drugom.

5.2. Osnove medijske znanosti

Nezamislivo je da zamislimo ijednu znanost na svijetu a da u njoj nije uključen medijski aspekt pa u bilo kojoj mjeri i smislu. Naravno da nastanak novih medija uveliko pobija funkcionalnost i sve ono što su nam pružili dotadašnji načini informisanja. Jer novi savremeni mediji uvode neke reforme i nove načine shvatanja određenih stvari u društvenom sektoru, promjena su kulturnih formi, te su na neki način osnov za novije systemske činjenice koje se održavaju ovako ili onako na nas.

Teoretičar Mc Luhan je mišljenja da gdje su novi mediji za njega bili centralni dio ili područje nešto što je bilo bit, osnova za sva dešavanja a posebice u savremenom svijetu. Jer je neosporna činjenica da novi mediji olakšavaju dosta toga jr se ipak na neki način nalazimo u informatičkom društvu gdje se moramo adaptirati na isto ako želimo biti dio same zajednice.

Časopisi kako kaže Emina K. Isaković mediji nastali štampanskim putem, koji za cilj imaju različita interesovanja gdje postoje i razni sektori za određene časopisne oblasti kao npr.(sociološki ili psihološki časopis zahtjeva određenog stručnog obrazovnog kadra koji je opredijeljen za taj dio).

Prvi znakovi komuniciranja naravno su pisane strukture crteži/slike po pećinskim predjelima, gdje su se na koži ostavljali određeni znakovi kao sredstvo tadašnjeg načna sporazumijevanja i same komunikacije. Naravno da su mediji postali sredstvo ili eksploatacija robe, gdje je marketinški sektor uveliko uvidio velike šanse za profit, ali pored toga se javlja i duhovna strana stvaranja robe iz iluzija tzv. Industrija iluzija kao posebna grana.

5.3. Komparacija starih i novih medija

Pisani mediji vs. današnji savremeni mediji – pisani mediji jesu novine, štampa, i druga povremena izdanja koja izlaze u razmacima od najviše šest mjeseci, a u Tirau većem od 500 primjeraka. Dok su današnji elektronski (digitalni) mediji koje distribuiramo putem elektronskih uređaja zemaljskih ili satelitskih objekata, od pošiljatelja do primatelja informacija. Prvi pisani medij jeste štampa koja se veže za otkriće Johana Gutemberga oko 1440 god. koji je došao na ideju da drevnom presom ostavlja otisak, pritiskom ploče na list papira. Štampa je djelatnost koja se bavi procesom izrade proizvoda knjiga, časopisa, novina... služeći se različitim grafičkim tehnikama i metodama. (Esad Cerović, 2017:9).

Novine su nastale prije 400 god., nakon četiri st. apsolutne i relativne dominacije novina na medijskoj pozornici, suprostavljajući se uspješno nadiranjima novih medija – radija, televizije, i novih digitalnih medija – izdavači novina zaista su suočeni sa velikim novim izazovima. Wall Street Journal Europe u svom prilogu Technology donosi naslov: Kako stari mediji mogu preživjeti u novom svijetu? Tvrdnje su veoma argumentirane: klasični medijski biznis opada. Izdavači novina, knjiga, muzičke kompanije, radijske postaje – bore se za opstanak i golo preživljavanje u novom medijskom okruženju. Stari način privređivanja nije dovoljno profitabilan. Izdavači novina danas postaju snažnije orijentisani na komercijalnu stranu, ali istovremeno i odgovorniji. (Ante Gavrinović, 2006:27).

Časopisi su kako kaže Emina K. Isaković mediji nastali putem štampe, čiji je krajnji ishod različita interesovanja različitih područja bilo psiholoških, društvenih, prirodnih., tj. posjedovanje i postojanje različitih sektora i odjela npr. časopis za psihologiju ili sociologiju se znatno razlikuje od časopisa za neke prirodne znanosti.

Dok nam novi mediji olakšavaju dosta toga, on – line predavanja, konferencije, programi dosta toga je upravo olakšano putem tehnologije i tehnoloških dostignuća koje kroz starije pisane medije ne bi u punom kapacitetu bile dostupne. Internet, e-mail, razne e- platforme samo su neki predstavnici novih medija koji su neophodni faktori i činioци savremenog društva.

5.4. Pregled najvažnijih događaja za razvoj medija

Postoji mnoštvo pronalazaka koji su posredno ili neposredno uticali na razvoj komuniciranja. Bez ambicije da se bavimo samom historijom, pobrojat ćemo samo najvažnija tehnološka otkrića relevantna za razvoj medija. Samo komuniciranje nastaje sa prvim svjesnim znacima još u prvobitnoj zajednici. Prvi znakovi za sredstvo pismenog ili pisanog komuniciranja su bili pećinskog karaktera, gdje se upotrebljavala koža ili neki drugi tragovi životinjskog podrijetla, kao znakovi sporazumijevanja. Historija medija je zapravo i socijalna historija. Medijalni sadržaji i njihova percepcija moraju biti funkcionalni u okviru svakodnevnog života u određenom razvojnom stepenu određenog društva. (Emina K. Isaković).

- Iako je štamparska presa izumljena još 1453., i to je predstavljalo početak štamparstva, uticala je prije svega na razvoj knjige kao komunikacijskog medija, prvi razvoj novina počinje sa pojavom pisanih medija – 1609. Novine Aviso.
- 1887. pojavljuju se prve ploče
- 1895. prvi kino film braća Limier (Lumiere) prave prvu projekciju filma u Parizu.

Ako promatramo razvoj samog društva, mogli bismo reći da se vrste medijskih sadržaja pojavljuju veoma rano u društvima već od igre “ vraća “ koja je svojevrsno komunikacija i medijska predstava, preko igre harlekina, religijskih obreda, do igrokaza koji se pojavljuju na placevima i mjestima gdje se ljudi sakupljaju (cirkusi, vašari, kasnije vrsta teatarske predstave). Naravno, time se ne iskazuje da je ovo prava medijska predodžba ili sadržaj, ali vrsta prezentacije u kojoj publika mora biti prisutna zbog same komunikacije.

Razvoj muzike npr. pojava rocken rolla u USA uvjetuje brzi razvoj industrije gramofonskih ploča, traka... Mediji na neki način ubrzavaju i usavršavaju sve tehničke proizvode, jer ih želje da mediji budu bolji i rasprostranjeniji, a i da donosi veći profit, razvijaju se i tehnička sredstva, koja usavršavaju medije u tehničkom smislu, doprinose brzom razmjeni informacija, ali i većoj koncentraciji kapitala koje prave mediji. Kako je došlo do razvoja i reforme te uvođenja nekih novih medijskih izdanja, tako je došlo i do veće potražnje kvalitetnijih i novijih medijskih“ atributa“ koji će zadovoljavati gledaoce, te na taj način povećavati standardizaciju istog. Javljaju se profesionalni“organi“ koji će popunjavati različite kadrove, scenirati razne filmske, serijske sadržaje radi obostranog zadovoljstva.

Svrha te industrije iluzija, osim proizvodnje viška vrijednosti jeste održavanje funkcionalnog društva. Među prvima koji su osjetili da mediji treba da služe zadržavanju postojećeg društvenog stanja i pri tome stvaranju kapitala, jesu teoretičari kritičke teorije društva. U isto vrijeme oni su osjetili snagu još nadolazećih medija i analizirali moguće posljedice njihovog uticaja u razvijenom kapitalističkom vremenu i društvu. (Emina K. Isaković)

Slika.Br.3.Prikaz štamparske prese

5.5. Teorija medijskog haosa, gubitak knjige kao temelja pisane kulture

Slika.Br.4 Prikaz današnjih “ golih “ ženskih tijela

Na slici se može vidjeti goli lik ženskog tijela kao vid reklame prikazan medijskim putem naravno u pogrešnom kontekstu ali opet dosta publike će privući. Svrha ove slike na reklami jeste da na svojstven način privuče masu i da ih zaintrigira na artikal koji se nalazi na svakom transparentu, ne gledajući njegovu kvalitetu već estetiku. Kako Walter Benjamin kaže pojavljuje se novi kriterij vrijednosti ili mjerilo vrednovanja gdje se „gubi“ kvalitet nekog ili nečeg, nova dimenzije društvenog djelovanja. Dok s druge strane autor Sead Alić je stava i mišljenja da se pojavio medijski haos, prikaz određenih tzv. pogrešnih stvari kako on navodi primjer. Krila leptira iz teorije haosa odigrat će ulogu gusjenice tenka na ratištu.

Također, neosporna činjenica je da tijelo ženske osobe je postao način i sredstvo prodaje. Npr.u muzičkoj sceni sve je veća pojava raskomoćenosti i razgolićenosti, te erotskih scena, te glumice ili razni shoovi su postali „leglo“ nekulturnih, neprimjerenih sadržaja gdje se sami izlažu raznim nevaljalim stvarima i sadržajima zarad popularnosti ili materijalog ishoda ne razmišljajući kakvu će sliku da stvore o sebi, i šta će normalnija populacija da misli o njima.

5.5.1 Knjiga kao temelj pisane kulture

Šta je knjiga? Nositeljica znanja, medij obrazovanja. Knjiga može biti i simbol sistema i kulture. Knjiga može biti toliko opasna da zaslužuje javno suđenje, pa i osudu na lomaču. Knjiga je stoljećima oblikovala mišljenja i kulturu na ovim prostorima. A baš kada se počinje voditi rasprava o tome kako knjiga u današnje vrijeme informatizacije gubi na važnosti i značenju, dušobrižnici koji se mačem i ognjem bore protiv „nepoćudnih“ lektirnih naslova dokazuju suprotno. Knjiga i dalje jest u središtu naše kulture.

Otkako je pronađena presa (Gutenberg, 1453) došlo je do temeljnog zaokreta u kulturnom razvoju svijeta. To je zapravo početak nove ere u Evropi te početak novog kulturnog sistema čiji je temelj i osnovni kod rukopis. Kulturne knjige epohe (npr. Victor Hugo – Zvonar crkve Notre-dame) učinit će za osvajanje kulturnih prostora tadašnjeg svijeta mnogo više nego teritorijalna osvajanja Napoleona. Danas imamo i internet knjigu koja je u formi jednog laganog CD -a mnogo lakše prenosiva, a vjerovatno će u budućnosti polako potisnuti tradicionalni način i pisanje te štampanje knjiga. (Emina K. Isaković, 2006: 36).

Književno djelo, knjiga je ranijim st. dosta više bila respektovana, i uvažavano jer je bilo između ostalog jedan od rijetkih vidova opuštanja, sticanja znanja, obrazovanja... dok dolaskom novih medija one počinju „gubiti“ svoj smisao i značaj, te biva zamijenjena nekim drugim predmetima. Treba da smo svjesni da istinski pronalazak znanja je prvobitno bila knjiga, nismo trebali dopustiti da korice knjige budu zamijenjene nekim tehnološkim aparatima, rebali smo joj ostati vjerni i prenositi te usaditi svojoj djeci. Ali zbog otkrića raznih tehnoloških pomagala, knjiga biva potisnuta na margine gdje kako mi tako i mlađi radije biraju provesti par sati ispred tv gledajući svakojake nekorisne programe, nego što će uzeti pročitati par stranica knjige.

Kako Peti- Stanić kaže čitateljem se ne može nazvati osoba koja čitajući neki roman se nije zamislila u ulozi npr. bilo kojeg lika ako on prolazi nevolju da ju i on/ona osjeti ili bilo koju drugu emociju, ili koji nije radnju romana zamišljao bar u jednom trenu stvarnom, ili zaintrigiranost i par sati čitanja ga je dovela do ukočenosti u leđima, taj je siromašan i ne zna istinsku vrijednost knjige.

Pojava elektronskih medija se desila 1971 god. Majkl Hart je prvi počeo da izučava ovo područje. Neosporno je reći da pojava elektronskih knjiga kao i sve ostalo na svijetu ima svoje i prednosti i nedostatke. Neke od prednosti su dostupnost čitanja i besplatnog skidanja u bilo kom vremenskom periodu, birajući font i prilagođavanja svih ostalih popratnih funkcija svom nahodjenju, također, i prevođenje s stranih jezika, ne učlanjivanje i biblioteke i čekajući red na svoju knjigu. Ali jedna od najvećih mana jeste upravo to fizički dodir s koricama, mir ištampane knjige, držanje u ruci pohabanu knjigu koju je pročitao stotine i hiljade čitaoca, novac koji je prekretnica često da se ista kupi, nedostatak knjiga u potrebnom periodu bilo za ispit, seminar...

Ali krajnja pouka opet jeste da čitamo više pa na koji god od ova načina, jer smo primjeri današnjice da je nečitanje postao veliki problem ali o kojem se ne priča glasno.

Slika. Br. 5. Prikaz štampane vs. e- knjige

6. MEDIJSKA KULTURA U SLUŽBI MEDIJSKOG IMPERIJALIZMA DANAS?

6.1. Najznačajniji Marcuseov spis romana?

1941 god. jeste *Um i revolucija*, kasnije *Čovjek jedne dimenzije*, *Kraj Utopije* i ostali, čine savremenu kulturnu sliku zajednice i društva. On smatra da svaka individua treba posjedovati što dublja mišljenja te prenositi misao na mlađe naraštaje i svoju misao fokusirati na što veći intelekt. Marcuse za razliku od Theodora Adorna koji kulturu dijeli u dvije faze na nisku i visoku, pravi „normalniju“ sliku iste, te osniva realnu kulturu koja nema dodirnu tačku ni s jedne strane prije podjelom. Realitet u ovom slučaju nadilazi kulturne vrijednosti. Prijašnja dvodimenzionalna kultura jenjava u jednodimenzionalnu, gdje modernim posredstvom visoka i niska kultura po Marcuseovom mišljenju traže masovno zalaganje uz određena sredstva komunikacijskog djelovanja. Znamo da se visoka kultura uvijek koristila sa pravilima društvenog stvarnog poretka, te je imala posebne benefite i privilegije uživajući posebna prava zasnovana na ideološkim shvatanjima. Kasnije Horkheimer i Adorno stanje užasute industrijske kulture vide u tome gdje se masovno komuniciranje manifestuje u obliku trgovine (materijalnog dobra) posredstvom razmjenske robe, gdje stvarna vrijednost istog nije opće prihvaćena u zajednici.

Po njihovom mišljenju je i proces sama visoko-kulturna posjedovanost funkcionalne i tehnološki iznad nečeg što svaka individua posjeduje, te ju naziva feudalnom.

Marcuse je mišljenja da je kultura puno više od sistema ideologije, civilizovanog područja. On kasnije uvodi i pojam afirmativno-kulturološke misli koja se povezuje sa duševnim sistemom (Seele) gdje se ugođaj lijepog, lagodnog stavlja ispred materijalnog zadovoljstva. Nasuprot toga ako se ne bazira na pomenutom gubi se svaka kulturološka smisao i vrijednost. Kultura se u današnjem periodu treba shvatiti kao nešto sveto, a ideal kulturnog shvatanja treba da teži nekim pozitivnim vrijednostima (dobrota, sreća, empatija....)

Niska kultura u odnosu na visu klasu koju čine elite su gledani na pežurativan način, jer su nižu klasu činili tzv. (seljaci, zemljoradnici) te njihova ideološka slika je bila drugačija i odvojena od ostatka društva. U današnjem periodu kada je tehnologija uznapredovala više nego ikd odsad, mogućnost ideološkog shvatanja je također postala izražajnije, tj. dolazi do tradicionalnog poimanja nekadašnjeg kulturnog sistema. Ali smo svjesni to tradicionalno poimanje medija polako silazi s scene, jer nova tehno otkrića su na nivou u svim oblastima npr. samo font riječi, kvaliteta slike, ozvučenost melodija su neusporediva sad i prije. Dakle, kritika koju Marcuse

daje jeste naslijeđena tehnikom kritike usljeđuje i cjelokupno kritikovanje društvene zajednice, pojava tehnološke iracionalne sheme koja je nastala usljed ili posredstvom iracionalnog mišljenja i ponašanja ljudskog djelovanja. Racionalno promatranje uz racionalne olakšice podvrgava sposobnosti individue ali narušava njeno racionalističko stanje. Tom posljedicom ili posredstvom nastaje društvo bazirano na industriji što iziskuje kapitalni ishod, gdje postaje ovisnik o sredstvu proizvodnje, radnom sektoru. Radnička klasa postaje konzervativna, te dolazi do gubitka revolucionarne nekadašnja snaga zamijenjena misli se na radničku, postaje dio sistema. Gdje na neki način prihvatamo sve što nam se ponudi, ili naredi, gubi pravo glasa i pomiruje se sa svom situacijom koja ju zadesi radi egzistencijalnih dobara koja su joj potrebna za opstanak.

Dolazi do procesa „šefovanja“ gdje ostala radnička klasa bivaju robovlasnici, gdje se zloupotrebljava masovno dobro ljudi, neodređeni uživaju u velikim pravima, dok s druge strane niži sloj društva biva „mučen“.

6.2. Umbertovo shvatanje kulture kao komunikacije?

Umberto Eco se bavi proučavanjem koda i signala prijenosa informacija. Posebno ga zanimaju kulturni kodovi koji se prenose mass – medijima. Eco svoju teoriju izvodi iz kibernetike, ali je razrađuje u funkcioniranju kodova – sistema znakova unutar postojećih kultura koje ne primamo svi na isti način. Da bismo razumijeli kodove komunikacije moramo dobro poznavati sintaksu i jezik. Zbog toga je poznavanje lingvistike preduvjet razvoja dobre komunikacije. On komunikaciju proučava kroz naučnu literaturu i sva njegova literarna umjetnost je isprepletana znanstvenim kodovima komunikacija. Teorija Umberta Eca o različitim kulturnim kodovima danas je od najzanimljivijih ili pak najomiljenijih komunikacijskih teorija. Estetičke informacije danas imaju ogromne mogućnosti izražavanja koje su narasle upravo sa porastom tehnoloških mogućnosti filma (mogućnost savremene animacije, kompjuterski efekti – Rat zvijezda, Gospodar prstenova, Harry Potter, stripovi na filmu...) sve su to nove izražajne forme zasnovane i isprepletene na starim mitovima i njihovim novim tehnologijama koje se uspješno ujedinjuju i postaju estetičke informacije i na svoj način pomiruju stare izražajne forme sa novim i daju nove mogućnosti te nove svjetove. Estetičke svjetove estetičkih informacija, koje su danas jedan veliki dio u oblasti informisanja samog. Nered stvari, koji je osnovica estetičkih informacija, samo je prividan nered. Nered je u estetičkim informacijama red! Pričanje Franza Kafke, koje je početak estetičkog nereda, danas je estetička forma. Eco, nam zapravo hoće pojasniti da su informacije danas potpuno različito shvatanje u različitim svjetovima,

kulturama, intelektualnim miljeima i da egzistiraju sasvim ravnopravno, i one informacije nereda i informacije rada. U našim teorijama komunikacijama, mi se više moramo zanimati za ove semantičke informacije. U semantičkoj informaciji $2+2=4$ i nikako drugačije ne može da bude. Istina je jedna sa malim mogućnostima različite interpretacije, što zavisi konačno od talenta onog a koji nam prezentira istinu. Pored semantičkih Eco govori i o ekstencionalnim i intencionalnim informacijama. Ekstencionalne poruke nagovještavaju neke informacije koje će se tek desiti, a intencionalne ih definiraju. (Emina K. Isaković, 2006: 188,189).

Umberto Eco u svojoj knjizi *Kultura, informacija i komunikacija* je pokušao da zapravo pojasni koja je suštinska definicija, funkcija i svrha komunikativne i informacione uloge u jeziku. Npr. određenoj skupini ljudi koji izgrađuju neku komodu za tv, potrebne su mjere koje kupac traži kako bi dostigle zadovoljavajući kriterij. Ta vrsta informacije kupca je bitna proizvođaču radi olakšanja posla koji radi, a s druge strane da se napravi onako da kupac bude zadovoljan proizvodom. Ljudi su ti koji od prirode traže da im isporuči informacije ali već unaprijed određene, jer kako kaže Shanon podaci „koji se traže od prirode“ njihove informacije u tom prijenosu i procesu se donekle izgube. Shanonova teorija u ljudskoj spoznaji ili mišljenju pojedinca primljenu poruku uvijek ne shvati na pravi i idealan način, jer odašiljači poruka ne odrade uvijek posao upotpunosti.

Primjer toga možemo navesti senzore u automobilima koji nam daju određene signale te nesmetano pomažu prilikom upravljanja automobilom. Isto tako sljedeći primjer može biti također, aktivne kamere koje se nalaze u raznim ambijentima i objektima, zadužene za praćenje slike i ljudi koji se kreću unutar objekta. Shanon je na kraju spoznao da stvarnu sliku svijeta ne shvatamo svi na identičan način, jer prije nekoliko godina – teorije kvaliteta su bile potpuno drugačije i shvaćene, te mikro i makro jedinice na konceptualnu stvaralačku moć u slobodi na čulima uviđaja ili opažanja.

KARAKTERISTIKE KOMUNIKACIJE (2)

- Pored toga, komunikacija ima još i ove karakteristike:
- - ostvaruje se u složenoj organizacionoj strukturi;
- - može biti usmerena kako prema pojedincu, tako i prema većem auditorijumu, koji može imati najrazličitiji socijalno-kulturni milje;
- - može imati individualni ili javni karakter;
- - može se odvijati licem u lice ili na distanci;
- - u zavisnosti od ponašanja učesnika u komunikaciji, može biti aktivna i pasivna;
- - što se vremena trajanja tiče, komunikacija može biti momentalna (telefon, telegraf, kompjuterske mreže...) i trajati duži vremenski period (pisma, razgovori, sastanci I sl.)

Slika. Br. 6. Prikaz komunikacijskih karakteristika

6.3. Komunikacijsko i medijsko djelovanje prema Habermasu?

Habermas svoju teoriju uspoređuje s teorijom autora Talcota Parsonsa, kasnije se to uvezuje sa Marksovim, Durkheimovim spisima gdje se te sve teorije povezuju sa komunikacijskim djelovanjem i racionalističkim promišljanjem. Habermas uviđa svoje novo teorijsko viđenje i djelovanje gdje upotpunosti ne nasljeđuje prethodne autore i njihove stavove, gdje socijalna teoretska uviđanja uvijek nisu u skadu s njegovim shvatanjima, jer je on bio klasični kritičar a samim tim i kritičar prethodnih autora koje je naslijedio ili nastavio gdje su oni stali.

On je zasnovao teoriju da svako biće mora biti racionalnog promišljana i djelovanja, te da treba postojati komunikacija što ga neki povezuju odmah s Marksovim shvatanjima o društvenoj podjeli rada i sredstvima za proizvodnju istog. Uz mnoštvo drugih djela i ovo je ugledalo svjetlo dana te postalo je temelj za mnoga znanstveno-istraživačka djela u društvenom spektru. Njegova teorija komunikacijskog shvatanja je postala važan spektar ne samo iz razloga jer je vrhunac Habermasaovog promišljanja, već i djelo koje je postalo predmetom diskusije među mnogim znanstvenicima.

- Učenost ili načitanost filozofsko-znanstvenih djela,

- Odnos moderne filozofije i nauke u cilju kritičkog i teoretskog djelovanja, i među njima naravno i sociologija kao znanost

Habermas je mišljenja da se društvo najlakše može shvatiti jezičkim mogućnostima/sredstvo komunikacije. Smatra onda upravo da je komunikacijski kanal primarni cilj za održanje društva, jer isto tako svo znanje koje se posjeduje je sadržano upravo u jeziku. Habermas po strani ostavlja interakcionizam, strukturalizam i funkcionalizam te u srž ljudskog djelovanja stavlja ljudski otpor, on se razlikuje od autora do autora, te smatra da se materijalna sredstva niti moćne države ne trebaju zasnivat na kapitalističkom društvenom poretku, već je njegov prijedlog da jezik i bogat vokabular budu procjena vrijednosti nekog pojedinca, po čemu će da bude cijenjen u zajednici pa čak i izabran za vođu iste.

Umjesto virtualiziranog klasnog sukoba i neovisno o sukobima zbog nejednakosti na rubovima sistema novo područje sukoba može izbiti samo tamo gdje je društvo klasnog kapitalizma mora imunizirati protiv dovođenja u pitanje osnovne tehnokratske ideologije, tako da depolitizira masu pučanstva : upravo u sistemu javnog mišljenja u kojem upravljaju sredstva masovnih komunikacija. Tehnički aparati omogućuju komunikativno djelovanje, a kakvo će djelovanje da bude više ne zavisi od aparata već od ideologije koja im određuje sam sadržaj. U Habermasa je jasno da nove društvene situacije dovode do novih odnosa, publika je postala potrošač kulturnih dobara. Izgubila je kritičku moć o promjeni kulture i ideologije. Javnost se zaista u novom modernom industrijskom društvu ne stvara kao ranije spontano i kritičkim prosuđivanjem već vještački. Manjina koja je na vlasti koja uz pomoć tehničkih sredstava masovnog komuniciranja stvara propagandu, pripovijeda ideologiju, ali mobilizira mase koje je nakon djelovanja propagande podržavaju. Ovo komercijaliziranje javnog mnjenja je vrsta približavanja kulturnih dobara tržištu, dakle masovnom auditorijumu. Habermas nije protiv masovne kulture već protiv kulture sa kakvom se danas susrećemo u medijima. On govori kako je pozitivno da se nastoji da knjiga bude kao roba jeftinija, kako bi se omogućilo svim studentima, ljekarima, i ostalim da lakše dođu do njenog izdanja i vrijednih djela koja ranije zbog elističkog “ kožnog poveza sa zlatotiskom” nisu mogli sebi priuštiti. Mišljenje da knjiga gubi svoje mjesto na račun novih medija, posebno filma i televizije danas su moderna. Habermas će uočiti da radio i TV nude prisnost sa recipijentom koje ne uspijeva pisac sa svojim čitaocem (mogućnost direktnog feed backa), tako da nova sredstva komuniciranja mijenjaju sam oblik komunikacije djeluje prodornije i prisnije. Da li se masovna kultura nameće masama ili mase stvaraju masovnu kulturu ? Pravi problem je u dijalektici između sistema kulturne proizvodnje i kulturnih potreba auditorija. Ta je dijalektika, istina, veoma složena pošto je

auditorij apstraktan, ekonomska kategorija zakona ponude i potražnje, a pravila industrijskog kapitalizma utiču na karakter tog dijaloga. Otuda masovna kultura biva rezultanta od dijalektike (proizvodnja+potrošnja). (Žak Gone 1997).

Slika. Br. 7. Teorije J. Habermasa koje se odnose na masovnu kulturu

6.4. Razmatranje pojma “Kulturna hegemonija “ (Gramsci) ?

Korisnost Gramscijeve teorije za Williamsa je u tom što ona uključuje i proširuje dva ranije utvrđena koncepta : koncept kulture kao cjeline društvenog procesa u kojem ljudi definiraju i oblikuju svoje živote, te ideologije u bilo kojoj njenoj marksističkoj definiciji, u kojoj sistem značenja i vrijednosti predstavlja izraz ili projekciju određenog klasnog interesa. Ideja hegemonije u određenom smislu povezuje teoriju i praksu društvenog života i pruža nam način za istraživanje pojava određenih oblika dominacije. Naglasak koji Gramsci stavlja na samu proizvodnju pristanka implicira polje kulture koje se tvori u mnogo dinamičnijem i izražajnijem konfliktu nego što je to predvidio Althusser. Kulturna dominacija je proizvod složenih pregovora i korekcije interesa. Ova dominacija se nikad ne nameće s vrha, niti se jednostavno kreira kroz jezik, ili kroi ideološke aparate npr. kroz obrazovni sistem.

Postizanje hegemonije održava se samo putem stalnog osvajanja pristanka. (Kulturalni studij i drugo, 2003: 34,35).

Primjeri hegemonске kulture:

- španska kultura u Latinskoj Americi nakon dolaska Kristofora Kolumba 1492. godine.
- Grčka kultura na Mediteranu u antičko doba.
- Američka kultura sa globalizacijom.

- engleska kultura na teritorijama koje je osvojilo Britansko carstvo.
- Shvatanje kulturne hegemonije je prvi pokušao objasniti A. Gramsci -italijanski filozof, putem teorije Karla Marxa. Gramsci je kazao da kulturna hegemonija označava prevlašćenje, nejednakost među civilizacijama. Jer obično kao i u današnjem savremenom svijetu „moćne“ su na neki način dosta priznatije, i imaju veći uticaj u svemu što se odvija unutar jednog cjelokupnog sistema. Ali je bitno istaći kako sam autor kaže uporaba sile je ostavljena po strani, gdje se samo iskorištava kako kulturna tako pak i ideološka raspoloživost. Apsurdno je istaći kako je ovdje upotrebljena legitimnost i pravednost, jer je nužno da vladajuće kase upravo drže konce u svojim rukama. Italijanski filozof je smatrao da vladavina vladajućih skupina putem pristanka dobiva veću ideološku popularnost i vrijednost bilo u medijskim, državnim institucijama pa čak i vjerskim objektima. A odmah iza toga se može zaključiti da skupina koja nadzire i ima veću moć u tim institucijama nužno ima i ima veća prava, lakše izražava svoje mišljenje, bude birana od strane raznih partija. Dok s druge strane, u Marksovom kapitalizmu također, radnička klasa se je pokoravala i padala pod uticaj „viših“ sila, ali je došlo do pobune određenog sloja, čiji krajnji cilj nije baš shvaćen, jer masovne skupine su bile po strani.
- Gramsci je pokušao da objasni teoriju „zdravog razuma“ na način da svaki čovjek treba da obavlja svoj zadatak s velikom dozom truda i napora, te će na taj način da bude zadovoljan krajnjim produktom rada koji je sam obavio, bez pohvale ili novca koji možda neće biti zadovoljavajući za njega. Na neku ruku proces socijalizacije i društva je sam sebi za neke stvari koje se trenutno dešavaju u društvenom sistemu, jer ljudi su skloni šutnji i pokoravanju, posjeduju strah da iskažu svoj stav i mišljenje, neorganiziranost velikih reformi i pobuna, potpisivanje peticija zbog nezadovoljstva koje im se čini, jer strahuju na taj način da će izgubiti posao. Svjedoci smo da slika naše zajednice je negativna, vlada apsolutno nezadovoljstvo.

Slika. Br. 8. Spomen ploča Gramsci

6.5. Ponovni povratak hegemoniji

Hegemonija je politički, kulturni ili ekonomski uticaj ili dominacija (nadmoć) jedne nacije, društva ili grupe nad drugima. Hegemonija se u prošlim vremenima postizala najčešće upotrebom sile. Danas se ona češće odnosi na snažan ekonomski i kulturni uticaj mehanizmima globalizacije.

Kritika kulturalnih studija koju nudi politička ekonomija nije važna zbog onog što saopštava, nego zato što privlači pažnju na pitanje koje, nepotrebno i spominjati ne daje odgovor. Pitanje je kako zadržati analitičko gledište “ uslove egzistencije “ kulturalne prakse svakodnevnog života. Problem sa načinom analize zagovara politička ekonomija je da se ona bavi samo početkom procesa stvaranje kulture. Povratak mora biti razmišljanje o “ uvjetima postojanja”, ali to ne može biti povratak analizi koju ispituje politička ekonomija, u kojoj se pretpostavlja da je “ pristup “ isti kao prisvajanje i upotreba, i da nam proizvodnja govori sve što trebamo znati o tekstualnosti i potrošnji. Neogramšijevska teorija hegemonije insistira na tome da postoji dijalektika između procesa proizvodnje i činova potrošnje. Kao rezultat određenih uvjeta proizvodnje, potrošač se suprostavlja kulturalnom tekstu ili praksi u njihovom materijalnom postojanju. (Kulturalni studij i drugo 2003:79)

Znamo da hegemonija ide u dva smjera s jedne strane postoje oni koji tvrde i zagovaraju povratak izvjesnosti marksizma, dok drugi su se okrenuli potrošnji koja je shvaćena isključivo u okvirima zadovoljstva i stvaranja značenja. McRobbie odbija “ povratak primitivnom mehaničkom modelu baza – nadogradnju, kao i povratak opasnosti slijeđenja jedne vrste kulturalnog populizma, do tačke kada na sve što se konzumira i što je popularno gleda kao na

nešto opozicijsko”. Umjesto toga on poziva na “ nastavak gramšijevske kulturalne analize” – povratak etnografskoj kulturalnoj analizi. (Kulturalnij studij i drugo 2003:79).³

Autor Mc Robbie vraćanje procesa primitivnog ostavlja u drugi plan jer on zapravo zagovara Gramscijeve stavove kulturne prirode. On smatra da praćenje i življenje po određenom kalupu nije zdravo ni za jednu skupinu, da nešto što nam je nametnuto bilo da čitamo ili slušamo, pratimo treba biti naš vlastiti izbor, a ne izbor drugih u naše ime.

6.6. Moć i vlasništvo medija /manipulacija medija

Tržišna logika i logika mass medija vrlo su međusobno povezane, jer njihovi proizvodi misleći proizvode privatnih medija su u prvom redu roba koja svojom prodajom opravdava ulaganja, promet i profit. Slobodno tržište zahtjeva bespoštednu konkurenciju u realizaciji komercijalnih efekata i neprekidan rast vlastitog sistema. Karakteristika tržišta mass medija jeste veliki stepen oligopolizacije, što je rezultiralo na globalnom svjetskom planu vladavinom male grupe enormno velikih medijskih koncerna. Medijska pravila su određena maksimiranjem gledanosti, a time naravno i prodaje, te ista isključivo vladaju produkcijom i primjenjuju se neovisno o demokratskim i kulturnim komunikacijskim standardima. “Mehanizam medijske demokratije djeluje zahvaljujući uzajamnoj igri institucionalnih struktura prigoda, ekonomskih interesa i kulturnih dispozicija.” (Meyer, 2003).

Politički sistem putem svojih institucija donosi relevantne odluke koje su obavezujuće za cjelokupne društvo, a medijski sistem ih prati, njihova događanja i njegove posljedice, kritički ih preispitujući. Uticaj medija masovne komunikacije na javno mnijenje dugogodišnjim istraživanjem postavljeno je na čvrstu osnovicu, nakon čega se rezultati analiza medijskih sadržaja povezuju sa podacima o trendu istraživanja difuznih organizacija od političkih te drugih uticaja. Normativni diskursi na različite načine određuju važnost medija i slobode izražavanja u mnogim političkim sistemima protežirajući tu slobodu štiteći je od pogubnih uticaja državne vladajuće strukture. Osnova ovog normativnog zagovaranja, normativne teorije o medijima što je upitno nazvati nešto tako teorijom proističe iz osnove liberizma koji traži takve odnose koji će omogućavati podjednak uticaj različitih društvenih grupa/pluralizam radi informisanja i učešća u odlučivanju građana i to sve kroz tržišno definisanje slobodnog protoka. Tim putem se reguliše i održava autonomija medijskog sistema od bio kakvog vida pristanka. Ove tzv. normativne teorije o medijima govore raznim fazama odnosa medije i države. Prvi je

---

³ <https://sh.wikipedia.org/wiki/Hegemonija> (preuzeto 01.04.)

onaj koji se odnosi na apsolutističke režime gdje uloga medija nema još svoje pravo mjesto, jer nisu jasne granice između medija i politike, gdje političari medije koriste u duhu vlastitog interesa. Za demokratije zapada ovaj odnos je u obostranim vezama isprepleten, gdje mediji jesu izvor informisanja i vrše kanalsanje političkog uticaja na nivou političke javnosti. I pored jedinstvenog temelja/liberizma ove demokratije imaju različite pristupe u rješavanju pitanja modela medijskog sistema kojim se reguliše njegov odnos sa državom i politikom tj. Državni nadzor ili kontrolu nad medijima. Iz ove tipologije normativnog regulisanja odnosa medija i države po navedenim promišljanjima komunikologa postoje odgovarajući različiti modeli. Autoritarni sistemi proizvode mode kojem je osnova cenzura medija i drugih vidova kontrole te ograničenja u funkcionisanju medijskog sistema koje reguliše država.

Ovaj model je produkt zaštite postojećeg poretka državnog suvereniteta od strane vladajućih sistema i struktura. Poseban odnos medija i države održavao se u socijalističkim zemljama gdje su uloga medija i osnove komunikacijskog sistema funkcionisali kao produžene ruke partijskog ideologizma, direktiva mišljenja, a koji nije priznavao niti bio otvoren za druga promišljanja i definisanje objektivnog svijeta socijalne zbilje.

Međutim, za istinsko funkcionisanje demokratskih sloboda u njihovom izvornom značenju potrebna je ne samo formana jednakost građana pred zakonom kroz prulaitet interesa različitih socijalnih i političkih grupa. Pluralistički sistem je pretpostavka ravnopravnog učešća različitih grupa i brana nadmoći manjine većini. Ovakvo uređenje omogućuje medijskom sistemu stvaranje različiti javnosti čijim posredstvom se artikiliraju društveni problemi te stavovi i prijedlozi mogućih rješenja. Nasuprot ovih vizija slobodarskog djelovanja medija i javnosti u totalitarizmu vlast uspostavlja kontrolu nad ljuima gdje propaganda uglavnom završava u indoktrinaciji. Znamo da je propaganda, kao oblik persuazivne, nagovaračke komunikacije u potpunoj suprotnosti s funkcionisanjem medija u demokratskim društvima, gdje treba da norme budu realizovane kroz istinitost, nepristrasnost i neutralnost novinarskog angažovanja. (Asad Nuhanović, 2005:183, 184).

Zaista, pravi ciljevi medijske politike ogledaju se u slobodi izražavanja, pluralizmu i demokratskoj funkciji medija, jednak pristup informacijama i sadržinski kvalitet programa. Pitanje koncentracije vlasništva i monopola na medijskom tržištu postaje pitanje broj jedan danas u svijetu, jer se njime održava moć nad medijima i samim tim moć u društvu.(Berlusconi) Kasnije se proteže pitanje regulisanje odnosa između komercijalizma i vrijednosnog sistema javnosti. Naime, tržišni koncept poima profit kao primarnu kategoriju te je u programima dominantni sadržaj u vidu plaćenih reklama, što je pitanje posebnog uticaja na javnost. Države

to za sada pokušavaju riješiti kombinacijom javnih servisa sa privatnim sektorom u medijskom sistemu. Pošto demokratija teži poboljšati stepen edukacije, kulturni pluralizam i pristup, ona takva ne može da dopusti nekontrolisano pravo privatnog vlasništva nad medijima. Prema tome, demokratiji ne prijete država, nego tehnološki razvoj mass medija, koji ograničava pristup da bi shodno svojim interesima kontrolisao i ograničio ponudu znanja i informacija i kao rezultat je nedemokratski medij. Privatno vlasništvo uzrokuje stvaranje medijskih monopola, a oni shodno svojoj imanenciji počinju se ponašati prema vijestima kao prema robi, čija vrijednost je određena djelovanjem tržišta. Tako se vrši kontrola, djeluje protiv načela pluralizma i slobode pristupa. (Asad Nuhanović, 2005:188)

Vrlo važno pitanje današnjice jeste koliki uticaj imaju mediji na nas i naše življenje?

I sami smo svjedoci da je to na zavidnom i visokom nivou, jer jer smo sve više pali pod njihov uticaj, gledanje, emitovanje raznih sadržaja koji su različiti formi. Ali u jednu ruku neki autori i publika s medijima pravi poveznicu upravljanja ili teme bez našeg odabira, promišljanja ili pak htjenja. Npr. Zašto uz reklamu određenog brendiranog proizvoda ćemo pronaći golo žensko tijelo, ibaciti oko bez obzira što ne bi htjeli / radi što većeg pregleda naročito mlađe populacije, će doći do veće popularnosti i uuporabe tog proizvoda i na kraju krajeva već profita.

Sve više su na rang listu došle reklame, kič i šund, eksplicitni sadržaji, erotske emisije koje su dostupne širim narodnim masama samim tim i veća je proizvodnja istih, gdje nas na neki način pridobiju ali pogrešnim outem, predstavljajući nemoralno moralnim, nekulturno kulturnim i sl. gdje dolazi do „trovanja i nabacivanja“ svega i svašta društvu.

Naravno ovo je više vezano za mlađu populaciju, gdje roditelji, škole ostali agensi socijalizacije treba bolje da rade svoj dio posla, da više vremena posvećuju prikazujući neke kulturne, umjetničke istinske vrednote svakog društva. Etički moralni kodeks treba da postoji kod svakog pojedinca, domaćinstva, zajednice, društva, države... Svjedoci smo „svemoći“ medija i uticaju medija gdje će se prije ljudi odlučiti da igraju par sati igrice, zure u tv, a što se tiče npr. kulturnih ili historijskih činjenica npr. države su zaista tabula rasa. Naš zadatak kao pojedinca koji čini dio društva jeste usvajati proces socijalizacije, usvajati nove vještine i navike, više istraživati nauku koja će biti od koristi idućim naraštajima.

Kako kaže S. Mirković 1997 god. Manipulaciji se treba oduprijeti ili pak pokušati oduprijeti na inteligentan i lukav način, njenom otporu reći ne, te makar njene postupke svesti na minimum. U manipulativnom i propagandskom shvatanju nije krajnji cilj da se ide dokazivanju nego racionalnom shvatanju, promišljanju bez nametanja svog stava i svog mišljenja smatrajući da je ono jedino validno i ispravno.

Mediji imaju moć uobličavanja – čak uniformisanja savjesti. Uzdignuto na stepen autoriteta, novinarstvo je poslije kafane, salona i seoskog trga postalo simbol rezonirajuće javnosti. Mediji predstavljaju dominantan model socijalnih odnosa, neozaobilazan most između vladara i onih kojima vlada. Oni naprosto daju ono što se dobro prodaje, što maksimira profite. – Thurow

Po osnivanju novina, štampa postaje industrija sa pravilima iz ekonomije: podsticanje potražnje, snižavanje cijena prodaje i oslanjanje na reklamu. Ovo proističe iz shvatanja liberala koji hvale konkurenciju na tržištu čime i informacija postaje obična roba u moru ostalih. Mediji bude radoznalost stvaraju socijalne milje za razgovor/posebno štampa proširuje krug u kojem se diskutuje o opštem dobru. Mišljenje javnosti postaje krucijalan dokaz i osnovna prepreka za upostavljanje autoriteta zakona. Zajedno sa parlamentom, mediji ubuduće simbolizuju demokratije u nastajanju koje imaju povjerenje u slobodnu riječ. Riječ je o uslovu svih ostalih sloboda, pošto mediji igraju važnu ulogu u rađanju i životu demokratskih društvenih života.

Ideal medija isti je kao i onaj iz sredine 19 st. njima legitimitet daje informacija, upravo ona ih ovlašćuje da se bave i nečim drugim, tj. da se zabavlja ili obrazuje. U drugoj polovini 20 st. uspostavlja se novi politički ideal ili poredak koji se oslanja na ispitivanje javnog mnijenja i reklamiranje čiji je epicentar TV. Pretakanje između informativnog i zabavnog žanra dovodi do miješanja informacija i odnosa sa javnošću: u tom slučaju komunikacija potapa ili razara informaciju.

U ovom novom svjetskom poretku u kojem se sudaraju dva vijeka, posebno sučeljavanjem nacionalizma nasljeđenih iz 20 st. i internacionalizacijom razmjena koje najavljuje 21 vijek, datosti tehnološke evolucije zavise više nego ikad od odnosa geopolitičkih snaga koja im predstoji značajna preraspodjela položaja. Željeli mi to ili ne, naša sudbina u mnogo čemu zavisi od internacionalnih mreža. Komunikacijske tehnologije su izvee tihu revoluciju u kojoj su informacija, zabava i kultura posredovanjem reklame, postala roba kao i svaka druga.

Šta će se desiti sa nezavisnošću informacija i novinarstva, sa kultum kritičkog mišljenja i borbom protiv onog ko sputava to mišljenje ? Šta će se desiti sa budnom pažnjom koja prati promjene javnog mnijenja vrebane kao znamenja ili proročanstva brige za opšto dobro? Pitanje je kako na pravi način uobličiti opšti interes ukoliko se danas čini da su postupci proračunatog individualizma, ostvareni na ruševinama arhaične zajednice, već postali najodgovorniji za patnju modernog čovjeka : to je patnja bića izolovanog u središtu jednog svijeta u kojem se poziva na komunikaciju. (Asad Nuhanović, 2006: 145,146).

Propagandom ili manipulacijom se želi na silu prodrijeti u nečiji duh da bi se tamo usadilo neko mišljenje ii ponašanje. U većini slučajeva čovjek zaista nije ni svjestan prisile. Ima i drugih

7. MEDIJI, FAKTORI ŠKOLSKE INTEGRACIJE?

Rad u medijima može da bude buduća slika drugačijih odnosa unutar jednog obrazovnog sistema. Svakako danas glavna poteškoća proizilazi iz uzdržavanja od prijedloga novih kriterijuma procjene i prosuđivanja vrijednosti učenika koji bi bili drugačiji u odnosu na ove uobičajene koje poznajemo dosad. Npr. kada jedan mlad čovjek učestvuje u izradi nekog školskog časopisa, po potrebi i kao glavni i odgovorni urednik, to nije beznačajno za školu. Zašto ne priznati da se u tom slučaju nalazimo u prisustvu jedne snažne ličnosti i da bi bilo mudro poduprijeti njen razvoj u tom pravcu? Učenik, angažovan u takvoj vrsti rada, donosi ono što najviše nedostaje školi, a to su povezanost i dijalog između mladih i između različitih generacija, kao i izvjesna distanca prema utvrđenim kodovima. Škola ima mnogo interesa da ponavlja i razvija ova vrijedna iskustva, rad u medijima raznovrsnošću stvaralačkih procesa omogućava manje krute odnose. Već smo istakli da se učitelj više ne nalazi u poziciji “presvetog” koji neopozivo mora sve da zna. Uzmimo za primjer jednog nastavnika koji radi sa štampom i audio-vizuelnim medijima, na tlu Alžira. Njegova prva upustva učenicima odnose se na metodologiju poređenja dokumenata, provjera izvora, sastavljanje dosijea, štampe. Alžir je dobar polazatelj kako nas jedna svježja, tragična i surova vijest može uvesti i neaktuelno, u suštini u opšta razmišljanja o ratu i predstavama učesnika o njihovoj borbi. Škola na taj način dvostruko ispunjava svoju misiju: ona prenosi znanja i stvara povjerenja. Ona također, odobrava pitanja (individualna i grupna) koja doprinose pozitivnoj izgradnji ličnosti, te podstiče razvoj osjećanja i poštovanja. Naročito je bitno da stiče i jednu nezamjenjivu dimenziju: ona odgovara na očekivanja. Ovaj pojam očekivanja je zaista od suštinskog značaja, pošto upravo ta očekivanja omogućavaju stvaranje osjećaja zajedništva između učenika i učitelja. Upravljanje očekivanja nesumljivo je vrlo delikatno (ne može se poništavati logika jednog unaprijed programiranog časa svaki put kada se pojavi neki gorući aktuelni događaj) ali je česta pojava da se pak neko tekuće pitanje sasvim prirodno uklopi u nastavni proces kako god mi to shvatali.

Sljedeći slučaj je medijsko obrazovanje u Japanu, obrazovanje kritičkog tipa, gdje postoji veliki strah od iskazivanja kritičkog mišljenja. Po mišljenju Midorija F. Suzukija, koji nije zadovoljan činjenicom da medijsko obrazovanje u njihovoj zemlji se smatra uglavnom tradicionalnim audio-vizuelnim (to znači da televizija i drugi mediji) se koriste kao dodatna pedagoška sredstva. Suzuki smatra da je odsustvo kritičkog mišljenja i odnosa u državnom obrazovnom sistemu Japana posljedica političko – ekonomsko- industrijskog kompleksa, nastalog u II-svjetskom ratu. Tako je ono što se predaje u državnim školama (u pogledu industrijskih

situacija objašnjava osjećaj vrtoglavice kojim obuzet onaj koji nastoji da shvati rukovodeće pravce razvoja ove vrste obrazovanja.

Evaluacija medijskog obrazovanja ?

Sam pojam evaluacije podstiče neprihvatanje, pa je zato izuzetno koristan pokušaj da se taj pojam shvati, kako bi se izbjegle lažne rasprave. Neosporno je da su političke vlasti bezbroj puta dale zaista loš primjer vrijednujući rad različitih institucij, kako bi se reorganizovale prema svojim potrebama. Bez evaluacije javne rasprave su nepotrebne. I najljepšim idejama je potrebna moć odbrane i brojčano zasnovana argumentacija. Prva korist evaluacije bila bi u postavljanju “dobrih pitanja”. Npr. evaluacija je omogućila da se bolje i jasnije postave pitanja o “ nivou” učenika koji prema nekim raste, a pak prema nekim opada. O kojoj je zapravo disciplini riječ? U kojim oblastima i kojim stepenima obrazovanja se primjećuje zaista nazadovanje tog procesa i nivoa? Samo su neka od pitanja. Dakle, evaluacija aktivnosti medijskog obrazovanja ne može da bude prema riječima Šarla Aetija, puko mjerenje jednog objekta koji može da se izoluje na tas jedne vage, već procjena jednog objekta u odnosu na nešto drugo što on nije sam. (Obrazovanje i mediji, Žak Gone).

Slika. Br. 10. Prikaz važnosti medijske pismenosti u svijetu, posebice kod mladih

Fuchs kaže: „ Zaista primjena informacija i tehnološke znanosti može biti olakšica u raznim područjima posebice mlađem stanovništvu, i u školskim ustanovama može biti od koristi postiže se informatičko društvo koje je za budućnost od velikog značaja.

Sve veći broj mladih ljudi, posebice u savremenom današnjem svijetu gdje nam je sve na dohvat ruke i tehnološki gdje smo više „osviješteni“ ima mogućnost za sticanje više informacija, davanje ili razmjenu mišljenja, usvajanje novih znanja i dijeljenje istog, gdje je digitalizacija

postala drugi dio nas htjeli mi to ili ne, najvažnije je da razjasnimo i razlučimo u koju svrhu ćemo da koristimo tehnološko dostugnuće.

8. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Nakon uvoda u kojem se prvobitno upoznajemo i pojašnjavamo samu suštinu rada, te konciznije tematski prelazimo određujemo primarni cilj istog, posebno se bazirajući i akcent stavljajući na mišljenje autora Edvarda Saida u pogledu proučavanja samog kulturnog imperijalizma što je esencijalna važnost ovog rada. Dalje govoreći i praveći paradigmu kulture nekad i danas, te naravno i krajnji spoj kulturnog i medijskog imperijalizma, što je također, bilo bitno istaknuti u ovom pisanju i istraživanju.

Naravno, uz leksikon i definisanje određenih pojmova kao što su: mediji, masovni mediji, kultura, kulturni imperijalizam, medijski imperijalizam, hegemonija je dosta lakše bilo shvatljiva tematika kojom se bavim. Definicija kulturnog imperijalizma prema Edvardu Saidu: Kulturni imperijalizam po Saidovom mišljenju je prevlast među civilizacijama. Snažnije države su sklonije vladanju, upravljanju svima nama. Imperijalizam prema Saidovom mišljenju je sličan pojmu hegemonijskog shvatanja, tj. povezuje se s prevlašću jedne uticajne države na državu niže rangiranog sloja, pod tim se smatra da upravlja njome, uvodi svoja mišljenja, prava i po njoj se mora postupati, te građani nemaju pravo da iskažu bilo kakav vid pobune jer samo s time postižu još lošiju stranu i sliku svoje države. Pojam je nastao 1960- tih godina adosta dugo se istraživao ali nije još uvijek riješen upotpunosti.

Otuda dolazi primjer medija gdje moćna država izvozi svoje proizvode-kuturu, umjetnost, film...promičući svoje vrijednosti.

Dotakli smo se paradigme i odnosa shvatanja kulture nekad i danas, što je automatski iziskivalo da se napravi komparacija, da vidimo kako je npr.do 18 stoljeća. kultura bila striktno povezana sa poljoprivredom zbog samog porijekla lat-riječ colere što u prijevodu znači uzgajati. Dok kasnije naravno porastom i dostignućem tehnološkog napretka potpuno gubi tu konotaciju gdje dolazi do novog shvatanja, gdje se sad više izjednačava sa “ masovnom kulturom” omogućavanje na planu dostatnijeg čitanja romana, odlaska u kina, slušanje popularne muzike, i lakše korištenje štampe. Specifična preokupacija masovnom kulturom koja je prisutna danas uspostavljena je da bi se kritikovala nekadašnja popularna kultura. (Časopis za umjetnost i kulturu, 2003:11).

U sljedećem poglavlju što je i donekle, i srž rada se baziramo na gledište kulturnog imperijalizma od strane Edvarda Saida. Kulturni imperijalizam je definiran kao kulturni aspekt imperijalizmu. Imperijalizam ovdje podrazumijeva uspostavljanje i održavanje neravnopravnih odnosa između civilizacija, koriste moćnije civilizacije. Možete ga definirati kao praksu

poticanje i nametanja kulture obično politički utjecajnih zemalja na manje utjecajane firme . To je kulturna hegemonija razvijenih i ekonomski najutjecajnijih zemalja koje dijele kulturne vrijednosti i standardizovanog civilizacije cijelog svijeta. Mnogi znanstvenici koriste ovaj pojam, osobito na području povijesti, kulturoloških i u post-kolonijalnoj teorije. Kulturni imperijalizam može poprimiti različite oblike, kao što su stav, formalna politika, vojna akcija, dok se on sprema u kulturnom polju. Pojam je nastao u 1960 godine. on je bio predmet istraživanja, barem, od 1970-ih godina. Pojmovi kao što su medijski imperijalizam, strukturna imperijalizam, kulturna ovisnost i dominacija, kulturna sinkronizacija, e-mail kolonijalizma, ideološki imperijalizam i ekonomski imperijalizam, koriste se za opisivanje istih osnovnih ideja kulturnog imperijalizma.⁴

Kasnije se može nadovezati proces kulturnog i modernog imperijalizma tj. proces same globalizacije koju je prouzrokovao moderni imperijalizam, odnos Istoka i Zapada, međuzavisnost i povezanost kultura – gdje se kolonizatori i kolonizovani udružuju u zajedničke snage i borbu za svoja viđenja. Gdje više akcent nije stavljen samo na pojmove koje su povezani za postojanje kulturnih imperijalističkih vrijednosti i shvatanja već i postojanje današnjice – masovne kulture i medijske izražajnosti . Korijen masovne kulture nalazi se u masovnom savremenom društvu, kako kaže britanski komunikolog Tonny Bennet. “ Maovna kultura svojom uvjerljivošću prijete da zatruje i uništi kvalitete i moralnost visokih estetskih vrijednosti koje se nalaze u “ visokoj kulturi” educirane elite i koja je uglavnom bila inferiorna organskim elementima “ folk kulture” koja je predstavljala dio života običnih ljudi. “ Masovna kultura” je komercijalno izvedena i ponuđena masama za pasivnu potrošnju za razliku od “ folk kulture”, koja nastaje pod uticajem slavlja organskih narodnih vrijednosti.

U petom poglavlju smo prije svega odredili i definisali šta su novi mediji, te istakli 4 faze : primarni, sekundarni, elektronski, digitalni. Komparacija starih vs. novih medija današnjih (savremenih) medija, gdje su stari mediji većinom bili bazirani na pisanim medijima kao što su novine, štampa, dok današnja većinom se distribuiraju putem elektronskih uređaja zemaljskih ili satelitskih objekata, od pošiljaoca do primaoca informacija. Ako promatramo razvoj današnjeg savremenog društva uveliko možemo vidjeti drugi oblik komuniciranja, gdje je prvi nažalost skoro iskorijenjen i stavljen u drugi plan. Možemo vidjeti i podnaslov gubitak knjige tj. mala zastupljenost čitanja gledajući u sopstvene korice, doživljavaju knjigu na pravi način, listajući njene stranice već se to sve svelo na čitanje knjiga u pdf, elektronskim putem.

---

⁴ <https://amp.hr.shops-net.com/491152/1/kulturni-imperijalizam.html>

Sljedeće poglavlje nosi naslov medijska kultura u službi medijskog imperijalizma danas, gdje poseban osvrt stavljamo na Marcusovo shvatanje jednodimenzionalne kulture, gdje njegovi novi spisi čine savremenu umjetnost, medije, kulturu.. On smatra da oruđa manipulacije su dostignuća velika pronašla u čovjekovoj borbi nad prirodnim svijetom. Marcuse se ne slaže s Theodom Adornom da imamo “višu” ili elitnu te kulturu “ masa”. Te da predstavnici više kulture na neki način pokušavaju da “nametnu” svoje djelovanje, a manja klasa je dužna da podlegne istoj. Dok možemo i vidjeti shvatanje komunikacije po autoru Umberto Eku, koji u srž svega stavlja proučavanje znanja putem prijenosa informacija. Sam prijenos informacija putem medija može biti i manipulativnog karaktera, gdje smo živi svjedoci da nam je sve i svašta nametnuto, gdje smo bili primorani sve i svašta da gledamo. Bitno obilježje postupaka manipulacije jeste i što ona treba da savlada otpor, suprostavljanje ili minimum, sporo prihvatanje onog u šta se ubjeđuje, jer da to nije tako, to ne bi bio slučaj, jer ne treba da koristi ništa od navedenog. Ovo je sfera uvjeravanja-porsuazivno obogaćenih poruka-koje se ne pripovjedaju niti drže po strani.U propagandi i manipulaciji se ne teži dokazivanju, razumijevanju mišljenja već nametanju. (Saša Mirković,1997).

Posljednje poglavlje se zasniva na faktorima školske integracije, i evolucija medijskog obrazovanja. ”. Npr. evaluacija je omogućila da se bolje i jasnije postave pitanja o “ nivou” učenika koji prema nekim raste, a pak prema nekim opada. O kojoj je zapravo disciplini riječ? U kojim oblastima i kojim stepenima obrazovanja se primjećuje zaista nazadovanje tog procesa i nivoa? Samo su neka od pitanja. Dakle, evaluacija aktivnosti medijskog obrazovanja ne može da bude prema riječima Šarla Aetija, puko mjerenje jednog objekta koji može da se izoluje na tas jene vage, već procjena jednog objekta u odnosu na nešto drugo što on nije sam. (Obrazovanje i mediji, Žak Gone).

Medijska pismenost u 21 st. je zaista od velike važnost za sve uzrasti. Kroz cjelokupno pisanje rada mogli smo sažeto i koncizno da dosta toga saznamo o kulturi, kulturnom imperijalizmu, upoznati se sa novim medijskim oblicima, dostignućima koja su postala sastavni dio naše svakodnevnice na ovaj ili onaj način. Smatram da je ovo zaista aktuelna tema o kojoj se treba pozabaviti ne samo sociolog nego i svaki drugi čovjek. Trebamo postati svjesniji kulturoloških vrijednosti koje su nam nekad davno date na čuvanje, a manje ulagati i obraćati pažnju na nešto što ima manju vrijednost danas!

9. BIBLIOGRAFIJA

Naučna literatura:

1. Alić, Sead. (2012). Masmediji, zatvor bez zidova. Centar za filozofiju medija i mediološka istraživanja, Zagreb.
2. Cerović, Esad. (2017). Mediji između tradicije i interneta. Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
3. Čengić, Fahira. (2016). Nelagode s medijima. Copyright dobra knjiga, Sarajevo.
4. Fond za otvoreno društvo, (1997). Mediji, demokratija, tranzicija i Izbor dokumenata. Standard 2-Beograd.
5. Gavrilović, Ante. (2006). Medijska obratnica. Nacionalna i sveučilišnja knjižara d.o.o. Zagreb.
6. Geert, Hofstede. (2010). Organizacija kulture. Zbornik radova Split.
7. Gone, Žak. (1998). Obrazovanje i mediji (prevela Vesna Injac-Malbaša), Clio.
8. Grupa autora (2003). Kulturalni studij i drugo. Tuzla, Društvo za književna i kulturalna istraživanja.
9. Kečo-Isaković, Emina. (2006). Izazovi mass-medija. Sarajevo.TKD Šahinpašić.
10. Leksikografski zavod Miroslava Krleže, 2021.
11. Miliša, Zlatko. (2011). Pedagogijska analiza reklama u medijima. Sveučilište u Splitu, odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta.
12. Nuhanović, Asad. (2005). Demokratija, mediji, javnost-ogled o slobodi i jednakosti. Biblioteka politička misao, Sarajevo.
13. Said, Edvard. (2002). Kultura i imperijalizam (prevela Vesna Bogojević), Beogradski krug, Beograd.

Internet izvori:

1. <https://proleksis.lzmk.hr/129758/>
2. <https://www.matica.hr/kolo/299/odnos-masovnih-medija-i-kulture-20338/>
3. https://sh.wikipedia.org/wiki/Novi_mediji
4. <http://www.hrfd.hr/documents/11-sadzakov-pdf.pdf>
5. <https://repositorij.ffos.hr/islandora/object/ffos%3A941/datastream/PDF/view>
6. <https://knowledgeinformationdata.wordpress.com/category/autori/humanisticke-znanosti/u-eco/kultura-informacija-komunikacija>
7. <https://hr.kyaaml.org/cultural-hegemony-3026121-6417>
8. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Hegemonija>
9. <https://hrcak.srce.hr/171269>
10. <https://loomen.carnet.hr/mod/book/view.php?id=89439&chapterid=20251>
11. <https://medijskapismenost.raskrinkavanje.ba/oblici-manipulacija-i-kome-se-obratiti-ako-ih-uocite/koji-sve-oblici-medijskih-manipulacija-postoje/>
12. <https://repositorij.unin.hr/islandora/object/unin%3A20/datastream/PDF/view>
13. https://www.google.com/search?q=medijsko+obrazovanje&sxsrf=ALeKk03CAgZuKjdjs-xgjusKbij8L_mbxA
14. <https://djecamedija.org/dani-medijske-pismenost>
15. <https://amp.hr.shops-net.com/491152/1/kulturni-imperijalizam.html>

BIOGRAFIJA KANDIDATKINJE

Ja sam Dženita Isaković, rođena 19.06.1996. godine u Bužimu. Završila sam Medresu Džemaludin ef. Čaušević u Cazinu. Prvi ciklus studija sam završila na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, odsjek Sociologija. Drugi ciklus studija sam nastavila na Fakultetu političkih nauka na istom odsjeku. Aktivistkinja sam u organizaciji, “IGMG BALKANS” kroz cijelo svoje studiranje.

  FAKULTET POLITIČKIH NAUKA	Obrazac AR
	Stranica 60 od 60
UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA IZJAVA o autentičnosti radova	

Naziv odsjeka i/ili katedre: Sociologija
 Predmet: Izjava o autentičnosti radova

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Dženita Isaković
 Naslov rada: Novi mediji u kontekstu teorije kulturnog imperijalizma Edwarda Saida
 Vrsta rada: Završni magistarski rad
 Broj stranica: 60

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis
